

Justitiedepartementet

Ju2003/9069/L1

Sammanställning av remissyttranden över
betänkandet Aktiebolag med begränsad vinst-
utdelning (SOU 2003:98)

Innehåll

| | |
|---|-----------|
| 1 Allmänna synpunkter | 2 |
| 2 Behovet av en ny associationsform | 13 |
| 3 Bör bolag av den nya formen vara privata eller publika aktiebolag? | 26 |
| 4 Vinstutdelningsbegränsningarnas utformning..... | 27 |
| 5 Risker för missbruk och kringgående | 33 |
| 6 EG-rättsliga och konkurrensrättsliga aspekter..... | 41 |
| 7 Incitament för att göra den nya bolagsformen attraktiv | 48 |
| 8 Konsekvenser av förslaget..... | 50 |
| 9 Lagtekniska synpunkter..... | 52 |
| 10 Övrigt..... | 58 |
| Förteckning över remissinstanser | 66 |

1 Allmänna synpunkter

Riksåklagaren

Från de utgångspunkter som åklagarväsendet har att beakta har Riksåklagaren inte några synpunkter att lämna med anledning av remissen.

Socialstyrelsen

Utredningen har i enlighet med vad som angivits i direktiven utarbetat förslag till två modeller av aktiebolag med vinstbegränsningar. Den ena modellen avser aktiebolag utan vinstutdelning och den andra modellen aktiebolag med viss, begränsad vinstutdelning.

Den nya bolagsformen är enligt direktiven i första hand tänkt att användas inom barnomsorg, skola, hälso- och sjukvård och äldreomsorg. Inom dessa områden finansieras många verksamheter med offentliga medel. Den föreslagna bolagsformen garanterar att de tillskjutna medlen stannar inom verksamheten. Syftet är inte att tillskapa vinster som kommer ägarna till godo. Detta kan förväntas skapa en särskild image.

Erfarenheter, bl.a. från Socialstyrelsens tillsyn, visar att skillnader i verksamhetens kvalitet inte kan knytas till ägar- och driftsformen. Vare sig inom sjukvården eller inom socialtjänsten har driftsformen varit avgörande för verksamhetens innehåll och kvalitet. Viktigare faktorer har varit hur arbetet leds och organiseras, möjligheter till specialisering och kompetensutveckling för personalen samt en låg personalomsättning.

En annan iakttagelse från tillsynen är att nuvarande upphandlingsförfarande med korta avtalsperioder och täta byten av vårdgivare inom hälso- och sjukvården leder till en sämre samverkan mellan vårdgivare. Brister i samverkan kan innebära en fara för patienternas säkerhet.

En god beställarkompetens är också något som är väsentligt vid upphandlingar av tjänster inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten. Att utveckla beställarkompetensen och bygga upp system för uppföljning etc. blir därför allt viktigare i takt med att fler verksamheter upphandlas. Ytterst måste det vara möjligt för landstinget eller kommunen att – när det bedöms nödvändigt – återta driften av sådan verksamhet som tidigare drivits på entreprenad.

Socialstyrelsen anser att en öppen redovisning av vårdens kvalitet och säkerhet är av stor vikt inom all hälso- och sjukvård, oavsett driftsform. För att en ökad mångfald skall komma de enskilda till godo krävs en förbättrad verksamhetsuppföljning, framförallt genom en öppen redovisning av vårdens kvalitet och säkerhet. Det är angeläget att en fortsatt konkurrensutsättning inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten inte sker enbart utifrån ekonomiska överväganden, utan främst grundar sig på kvalitetsjämförelser.

Socialstyrelsen har tidigare framfört liknande synpunkter i yttranden över utredningens Vårdens ägarformer – vinst och demokrati betänkanden Vinst för vården (SOU 2002:31) och Vårda vården (SOU 2003:23).

Skatteverket

Skatteverket ifrågasätter, utifrån de intressen verket har att företräda, om det är motiverat att införa ytterligare en aktiebolagsform.

Länsstyrelsen Uppsala län

Länsstyrelsen har ingen erinran mot de författningstekniska lösningar utredningen föreslår men är skeptisk till behovet av de nya aktiebolagsformer som föreslås.

Statens kulturråd

Frågan om lämpliga associationsformer för kulturverksamhet har diskuterats under flera år. Många kulturinstitutioner bedrivs idag som aktiebolag t.ex. Operan, Dramaten, flera regionala och lokala teatrar och orkestrar samt ett par regionala museer. Aktiebolagsformen har blivit vanligare inom kulturområdet sedan möjligheten att bilda nya s.k. anslagsstiftelser upphörde.

Utgångspunkten i utredningens förslag om nya former för aktiebolag har varit verksamheter inom sjukvård, skola och omsorg. Kulturområdet och dess behov behandlas inte alls. Enligt Kulturrådets uppfattning är det en brist att utredningen inte har belyst de nya formerna för aktiebolag utifrån de behov som finns för kulturverksamhet.

SST Samarbetsnämnden

Samarbetsnämnden saknar mer ingående kunskaper om de specifika skattetekniska frågorna vilka behandlas i betänkandet men vill framhålla att nämnden finner det positivt att verksamhetsformer för icke vinstdrivande rörelser med ideell betoning skapas. Såvitt nämnden kan bedöma är de föreslagna bolagsformerna väl lämpade.

SST anser att det är värdefullt att de regler som föreslås, så långt det är möjligt, anknyter till befintliga verksamhetsformer, i detta fall aktiebolag.

Boverket

Boverket har inga synpunkter att framföra.

Patent- och registreringsverket

PRV är tveksamt till behovet av att införa en ny aktiebolagsform.

Om en ny form av aktiebolag för främst skola, vård och omsorg skall införas så förordar PRV den nya aktiebolagsformen som kallas aktiebolag med begränsad vinstutdelning. Denna aktiebolagsform bör kunna ha större möjlighet att skapa intresse i näringslivet och bland allmänheten och kan lättare knyta till sig investerare och nya aktieägare.

Konkurrensverket

Konkurrensverket avstyrker förslaget om två nya former av aktiebolag med vinstutdelningsbegränsningar.

NUTEK

NUTEK avstyrker förslaget att inrätta en aktiebolagsform utan vinstsyfte. NUTEK har följaktligen valt att inte lämna synpunkter på detaljer i förslaget.

Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet

Svenska Kommunförbundet och Landstingsförbundet anser sammanfattningsvis att utredningen, utifrån givna förutsättningar, föreslagit väl avvägda bestämmelser som ger en godtagbar säkerhet för att bolagets tillgångar och eventuella överskott stannar kvar inom bolaget och att bolagsformen inte missbrukas. En förutsättning för att införande av den nya formen av aktiebolag skall få någon praktisk betydelse för huvudmännen inom områdena vård, skola och omsorg är dock att det görs en översyn av lagen om offentlig upphandling. En sådan översyn är dock påkallad oberoende av införandet av den nya bolagsformen.

Riksidrottsförbundet

Riksidrottsförbundet, som beretts möjlighet att yttra sig över rubricerat betänkande, har inga särskilda synpunkter att framföra.

Arbetslivsinstitutet

Arbetslivsinstitutet har fått rubricerat betänkande på remiss. Institutet avstår från att lämna synpunkter.

Friskolornas Riksförbund

Förbundet anser inte att det finns något behov av eller någon efterfrågan på en ny form av aktiebolag med begränsad vinstutdelning och avstyrker därför att denna införs.

Föreningen kooperativ utveckling i Sverige (FKU)

Vi anser att det är fel att skapa en särskild form av aktiebolag för icke vinstdrivande verksamhet. Om det offentliga vill att våra skattemedel inte skall användas för vinstutdelning bör man försäkra sig om att så blir fallet i de avtal respektive bidragsvillkor som reglerar finansieringen inom skola, vård och omsorg. Dessutom skall man självfallet försäkra sig om att medlen även i övrigt används på bästa sätt. Att skapa en särskild företagsform med ”garantistämpel” i detta hänseende förskjuter fokus från denna grundläggande uppgift för det allmänna, d.v.s att kontrollera vad skattebetalarna får för pengarna.

Skulle man trots allt komma fram till att det behövs något slags klassificering i vinstutdelande respektive icke vinstutdelande företag framstår den belgiska modellen som mer ändamålsenlig. Eftersom valet av företagsform och inte minst mellan bolag och förening har betydelsefulla konsekvenser för verksamheten, bör eventuell möjlighet till positiv särbehandling inte påverka detta val.

För övrigt anser vi att utredningens förslag lider av en rad brister som måste rättas till om det skulle bli aktuellt att genomföra lagstiftning.

Företagarnas Riksorganisation

Företagarna avstyrker förslaget i sin helhet.

Försäkringsförbundet

Sveriges Försäkringsförbund väljer att avstå från att yttra sig i rubricerade ärende.

Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet

Fakultetsnämnden anser inte att det finns några skäl att införa uttryckliga regler i aktiebolagslagen om aktiebolag med begränsad vinstutdelning.

Kooperativa institutet

Kooperativa institutet ställer sig negativ till att införa särskild lagstiftning vad avser aktiebolag med begränsad vinstutdelning eller icke-vinstutdelande aktiebolag. En sådan lagstiftning stöder inte det grundläggande syftet att privat välfärdsproduktion i första hand ska gynna medborgarna. Dessutom kan en lag om begränsad vinstutdelning kringgås på många sätt.

Om problemet enbart handlar om otillbörlig vinstutdelning är den föreslagna lagstiftningen ineffektiv.

Koopi anser att existerande associationsformer - såväl aktiebolaget som den ekonomiska föreningen - ger samma möjligheter till vinstutdelningsbegränsning som de av utredaren föreslagna aktiebolagsformerna.

Eftersom vi i framtiden kommer att se allt fler privata alternativ ställer sig inte Kooperativa institutet negativ till nya associationsformer om dessa innebär att de privata utförarna inom välfärdsproduktionen kan tillgodose de grundläggande målen med välfärdspolitik och olika intressenters krav på ett bättre sätt. Här finns intressanta utländska erfarenheter och debatt att falla tillbaka på.

Möjliga vägar är enligt Koopi att den ekonomiska föreningen tillförs bestämmelser som underlättar bildandet av företag inom välfärdssektorn på kooperativ grund alternativt särskilda regler för sådant företagande för flera associationsformer där tillgodoseendet av olika intressenters krav står i förgrunden. En annan väg är att tillskapa generellt giltiga regler för att alla typer av företag som vill bedriva verksamhet inom vård, skola och omsorg. Vi föreslår att en ny utredning tillsätts om detta.

LO

Utredningen om icke vinstutdelande aktiebolag har haft i uppdrag att ta fram två nya typer av aktiebolag. En med begränsad möjlighet till vinstutdelning och en som saknar möjlighet till vinstutdelning. Utredningens uppdrag var också att se vilka incitament som kan behövas för att göra den nya formen av aktiebolag attraktiv. Remissvaret belyser ett antal frågor och innehåller ingen genomgång av förslagen i detalj.

Det är oklart vad som är syftet med skapandet av den nya formen av aktiebolag med begränsad eller ingen vinstutdelning. Direktiven antyder att en ny form av aktiebolag antas kunna lösa kvalitetsproblem som finns idag med privata aktörer inom vård, skola och omsorg. LO anser att graden av vinstintresse i verksamheten inte är avgörande för hur väl den privata aktören sköter sitt uppdrag. Det är väl fungerande institutioner, regler och ersättningssystem som är avgörande för hur väl privata aktörer fungerar på skattefinansierade områden. Privata företag ska ge rimlig avkastning åt sina ägare, men om det handlar om stora vinster för företagen bör ersättningssystemet ses över.

Det går inte generellt att säga att privata aktörer utan vinstintresse bedriver verksamhet med högre kvalitet än företag som har vinst som huvudsyfte. Att begränsa möjligheten till vinstutdelning påverkar därför på intet sätt behovet av en god kvalitets- och kostnadskontroll.

Vid en jämförelse med andra länder är det uppenbart att Sverige har lite av nationell reglering och styrning av privata aktörer inom offentligfinansierad verksamhet. Sverige har på kort tid blivit ett av de mest marknadsliberala länderna i västvärlden vad gäller offentligt finansierad verksamhet, nästan helt utan utvärdering av de ekonomiska konsekvenserna.

Allt tyder på att även Sverige är i behov av starkare institutioner och ett bättre regelverk vad gäller offentligfinansierade tjänster. Varken sjukvård eller utbildning har förutsättningar att bli fungerande konkurrensmarknader utan väl genomtänkta institutioner, som ger förutsättningar för konkurrens på lika villkor mellan offentliga såväl som olika privata aktörer. Att begränsa möjligheterna för vinstdrivande aktörer kan minska intresset för att bedriva privat offentligfinansierad verksamhet, men knappast lösa några av problemen med styrning av kvalitet och kostnader. LO har tidigare presenterat en undersökning där det framgår att kostnaderna för skolan ökar med andelen elever i friskolor. Skolverket har nyligen presenterat en liknande undersökning med likartade resultat.

I andra länder är det betydligt vanligare med icke vinstdrivande organisationer som bedriver vård och omsorg, medan det i Sverige är en relativt marginell företeelse. LO har svårt att se att detta är någon stor brist, eller ens särskilt underligt. Sverige har en tradition med solidariskt producerad och finansierad välfärd, i motsats till frivilliga organisationer eller system baserade på familjen där välfärdsinsatser riskerar att hamna hos den grupp, som för stunden anses vara mest behövande. Icke vinstdrivande bolag kan dock fylla en funktion som ett slags motvikt till de privata koncerner med oligopolställning som växt fram. Det är dock viktigt att ha i åtanke att nya former av välfärdsinstitutioner antagligen inte är något som skapas över en natt. Vårt generella välfärdssystem har gjort att ideella bidrag och donationer inte är lika viktiga samhällsinslag som i länder som saknar en generell välfärd.

Kooperativ är en icke vinstdrivande driftsform som finns idag. Det finns både brukar- och producentkooperativ inom välfärdstjänsterna. Ett viktigt skäl till att de inte är mer utbredda, särskilt på lite större orter, är att upphandlingen sker så storskaligt att de inte kan delta.

Aktiebolagsformen har stora fördelar i och med att aktörer kan gå in med begränsat ansvar. Det är bra med en möjlighet att driva aktiebolag där tillgångar stannar inom verksamheten och där eventuell vinst återförs till aktiebolaget. Skillnaden gentemot dagens regler tycks dock inte vara särskilt stora i och med att företag även idag kan besluta om att inte ha någon vinstutdelning. Skillnaden är att bolagsstämman med dagens regler kan upphäva beslutet om att inte ge vinstutdelning medan detta inte ska vara möjligt med den nya formen av aktiebolag.

Utredningen kommer fram till att det inte bör vidtagas några särskilda åtgärder för att göra den nya formen av aktiebolag mer attraktiv. Det kan ha ett positivt signalvärde för företag att kunna visa att man inte främst har ett vinstdrivande syfte, givet att det finns en efterfrågan bland allmänheten.

Utredningen resonerar kring att det i framtiden kan komma att ställas krav på att privata verksamheter som bedrivs med skattemedel ska vara av den föreslagna formen av aktiebolag med begränsad vinstutdelning. Eftersom detta inte diskuteras mer ingående i utredningen vill vi bara lämna kommentaren att en sådan åtgärd skulle kunna påverka strukturen på de privata aktörerna inom skattefinansierade verksamheter kraftigt.

Närradians riksorganisation

Närradians riksorganisation, NRO, har tagit del av betänkandet om Aktiebolag med begränsad vinstutdelning. NRO har inget att invända mot betänkandets förslag om att inrätta två nya bolagsformer.

NRO anser att speciellt den nya formen icke-vinstutdelande aktiebolag är en bra modell som även kan användas inom föreningslivet där betydande näringsverksamhet bedrivs.

Kopplingarna till bokföringslag och redovisningsplikt överensstämmer med NROs syn på hantering av ekonomi i bolag.

Det är värdefullt att eventuellt överskott stannar kvar i verksamheten för att utveckla verksamheten. NRO anser att betänkandets förslag om överlåtelse vid fusioner tillgodoser NROs synpunkter.

Riksförbundet Öppna Kanaler i Sverige

En icke-kommersiell driven organisation som bedriver medieverksamhet, t.ex. en Öppen Kanal, bedrivs i dag vanligtvis i form av en ideell förening.

Det kan synas finnas fördelar med den ideella föreningsformen, som att om den bedrivs med allmännyttiga mål inte är skattskyldig för ev. inkomster och att en demokratisk och lättillgänglig grundstruktur finnes. Nackdelarna för en medieinriktad verksamhet vare sig det rör radio eller television är dock fler. I första hand handlar det om stabilitet, långsiktighet och transparens vilket behövs när verksamheten bedrivs med relativt komplicerade insatser som berör ekonomi, juridik och teknik. Det behövs bl.a. en eller flera anställda personer för att kunna utveckla och upprätthålla kvalitet i programverksamheten.

Bedrivs dessutom verksamheten på ett framgångsrikt sätt eller får ett inflöde av offentliga bidrag så ökar också riskerna betydligt för intrång av entreprenörer med en privat agenda. Riskerna för kuppertade maktövertaganden finns också vid varje föreningsstämma eller års-

möte. Detta visar erfarenheterna av tio år med några Öppna Kanaler i större städer. En ideell förening är således mycket sårbar.

Det finns erfarenheter att hämta utomlands. Riksförbundet har inhämtat att många s.k. public accesskanaler i USA bedrivs som "access Corporations" alltså non-profit Corporations. Detta har också varit ett villkor för att en del kommuner överhuvudtaget har kunnat satsa kommunala medel i en sådan lokal kanal. Liknande modeller finns bl.a. i Holland och för den nya närradion – Community radio – i Storbritannien.

Riksförbundet ser inga principiella hinder ur demokratisk synpunkt med att övergå från ideell förening till icke-vinstdrivande aktiebolag. Ett sådant bolag, som bildas i syfte att sända radio eller television, kan vara ägt av de producerande medlemsföreningarna direkt i form av vardera en aktie eller indirekt genom en särskild förening.

Riksförbundet vill dock uppmärksamma på de svårigheter som kan finnas om samma krav ställs på aktiekapital som för vanliga vinstutdelande bolag d.v.s. 100 000 kr. Detta torde vara ett för högt belopp för många ideellt drivna radio- eller tv-kanaler särskilt i mindre orter.

Riksförbundet har med stort intresse tagit del av betänkandet och välkomnar förslaget att man även i Sverige kan få möjlighet att bilda icke-vinstdrivande aktiebolag. Med sina erfarenheter och med en vision om framtiden ser förbundet denna associationsform som det enda rimliga alternativet till den nuvarande organisationsformen ideell förening.

SABO

SABO delar utredningens uppfattning att bestämmelserna för nya former av aktiebolag ska avvika så lite som möjligt från vad som gäller för privata aktiebolag. Regelverket är väl utrett och det beskrivs som en lagstiftning avsedd för verksamhet inom områdena skola, vård och omsorg. Regelverket stämmer dock väl överens med de allmännyttiga bostadsföretagens uppdrag. Allmännyttan har utdelningsbegränsningar på samma sätt som föreslår för aktiebolag med begränsad vinstutdelning. De allmännyttiga bostadsföretagens uppdrag kan också beskrivas som en välfärdsverksamhet som sköts i bolagsform. Allmännyttan är inte vinstsyftande och det gör att denna lag framstår som intressant för bostadsföretagen. Om förslagen görs till lag anser SABO att det bör övervägas om regelverket även skulle vara ändamålsenligt för de allmännyttiga bostadsföretagen.

Idag regleras allmännyttans verksamhet av lagen om allmännyttiga bostadsföretag, 2002:102. Lagen består av två kapitel varav det första kapitlet skulle kunna ersättas av lagen om aktiebolag med begränsad vinstutdelning. Det andra kapitlet reglerar tillstånd att sälja allmännyttiga bostadsföretag. Regeringen har nu uppdragit åt Boverket att utvärdera lagen om allmännyttiga bostadsföretag.

SACO

SACO vill härmed meddela att organisationen avstår från att besvara ärendet.

Sjukgymnastförbundet

De senaste åren har flera utredningar rört upphandling av sjukvårdstjänster bland annat utredningen om sjukvårdsupphandling i sitt betänkande "Upphandling av hälso- och sjukvårdstjänster" (SOU 1999:149) och Upphandlingskommittén (Fl 1998:98) i sitt slutbetänkande "Mera värde för pengarna" (SOU 2001:31). Utredningen "Vårdens ägarformer – vinst och demokrati" hade i uppdrag att analysera överlåtelse av driftsansvaret för sjukvårdsverksamhet till vinstdrivande företag och lämnade två betänkanden, SOU 2002: 31 och SOU 2003:23.

Varje utredning tycks ge upphov till behov av nya utredningar. Förslagen i den nu aktuella utredningen reser också nya frågeställningar som bör utredas om tanken är att företagets associationsform skall kunna avgöra en upphandling av sjukvårdstjänster m.m. Det gäller till exempel om det är förenligt med EG:s upphandlingsdirektiv och hur förslagen korreponderar med LOU i dess nuvarande lydelse.

Vi anser att utgångspunkten - mångfald av producenter - är viktigare än utgångspunkten mångfald av bolagsformer. Vi konstaterar att den senare utgångspunkten inte är grundad på reellt existerande problem eller en "efterfrågan på marknaden". Behovet kommer snarare av en oro för att offentliga medel går till utdelning till aktieägare istället för att användas till sjukvård, skola etc. Vi kan inte se att de nya aktiebolagsformerna garanterar det de är tänkta att garantera.

Med tanke på de stora utmaningar som vården står inför krävs i första hand en förnyelse av vårdens organisation. Fokus bör därför vara på möjligheterna - inte farorna! Trots många utredningar är analysen av utvecklingen och problembeskrivningen alltför generell. Erfarenheten visar att de goda exemplen uppstår när utrymmet för nya lösningar ökar. Utformningen av upphandlingsunderlag från beställaren ger inte det utrymme för kreativitet och entreprenörsanda vi så väl behöver. Möjligheterna att få erfarenhet från goda exempel tenderar därför att minska med ökad beställarmakt. Det är ökad frihet för personal i kärnverksamheterna som försett oss med de goda exemplen!

En utgångspunkt vid analys av LOU bör vara vem som ska bruka varan eller tjänsten. Ett landsting eller en kommun upphandlar dels varor eller tjänster för egen räkning på en marknad, till exempel städning, datakonsulter, brevpapper eller transportfordon, dels upphandlas idag tjänster för medborgarnas räkning i form av sjukvårdstjänster, äldreomsorg, ungdomsvård m.m. det första fallet är köparen direktanvändare av tjänsten eller varan och kan bedöma varan eller tjänsten. Korta avtalstider för att hindra inlåsnings effekter är av värde och de företagen har många andra kunder på marknaden. Därför är det inte något stort problem för dem att ha korta avtalstider med ett landsting eller en kommun. När tjänsten ska brukas av tredje man varierar möjligheterna för beställaren att bedöma den faktiskt levererade tjänsten och det finns även avgörande skillnader i övrigt mellan till exempel valet av sjukgymnast, överlåtelse av driften av sjukhus eller äldreboende och upphandling av missbrukarvård. Den vanliga utgångspunkten är att med ökad beställarkompetens så erhålls "mera värde för pengarna" och nuvarande problem kan rättas till. Det är en farlig för-
enkling.

Vi anser att brukaren i de fall det är möjligt och lämpligt själv skall få välja. Där denne själv är kapabel att avgöra sitt eget bästa är beställarsystem onödiga. När det gäller privata sjukgymnaster, som tidigare var anslutna till försäkringskassan, har vi i princip gått från ett kundvalssystem till ett beställarsystem. Det innebär att beställarens ställning stärkts på patientens bekostnad och att vårdgivaren, trots patienternas val, har en enda kund, beställaren,

vars val går före alla patienters rätt att välja! Att etablera en verksamhet på de villkoren är förenat med en orimlig företagarrisk. Med den centraliserade makten till beställaren följer även andra risker.

När beställaren avgör vilket vårdbolags logotyp som de närmaste åren skall sitta på vårdcentralens entrédörr har det marginell betydelse för patienterna jämfört med när beställaren avgör om en privat etablerad sjukgymnastmottagnings entrédörr inte längre skall vara tillgänglig på de villkor patienterna är vana vid. De vårdbolag som konkurrerar om driften av landstingets vårdcentral kan ha många andra verksamheter och tar en mycket begränsad företagarrisk vid ett övertagande. Bakom entrédörren möter patienterna samma vårdgivare som de är vana vid, dvs. kontinuiteten i vården värnas. Konkurrensen leder dock inte till att fler verksamheter etableras utan bara till en variation på driftsansvariga för tidigare landstingsdrivna verksamheter, dvs. en mångfald av logotyper på samma entrédörrar och för personalen - inte bara en arbetsgivare längre!

I det andra fallet har företagaren etablerat verksamheten med alla kostnader det medför. Till skillnad från vårdbolaget har företagaren kvar kostnadsansvaret för sin praktik när beställaren väljer bort den från det offentligt finansierade utbudet och väljer en annan "entrédörr" åt de vårdsökande. Den i andra sammanhang så omhuldade rätten till valfrihet, kontinuitet och "allemansrätt" för medborgaren väger plötsligt lätt för de som säger sig värna just dessa värden.

Även om de i utredningen föreslagna nya associationsformerna kanske mest är tänkta att komma till användning vid överlåtelser av sjukhus finns inget som hindrar att den "goodwill" de kan komma att förknippas med gör att de, om de mot förmodan införs, kommer att påverka även andra områden. Vi avstyrker därför förslagen!

Sjukgymnastförbundet anser att där patientens val, småskalighet och kontinuitet har påtagliga värden skall patientens ställning åter stärkas och mångfald tillåtas. Inte som nu avvecklas!

All erfarenhet visar att såväl mångfald av arbetsgivare som mångfald av verksamheter berikar den offentliga vården och således ger bättre oss förutsättningar att klara de svåra utmaningar hälso- och sjukvården står inför.

Svenskt Näringsliv

Förslaget är ett beställningsverk avseende en teknisk lösning av ny aktiebolagsform. Bakgrunden till förslaget synes vara politiska krav om att verksamheter inom områdena vård, skola och omsorg inte bör tillåtas i privat regi och särskilt inte med vinstsyfte.

Svenskt Näringsliv motsätter sig starkt dessa strävanden att inskränka de privata alternativen. Detta gagnar inte en nödvändig utveckling av verksamheterna mot bättre tillgänglighet, högre kvalitet och ökad samhällsekonomisk effektivitet.

Svenskt Näringsliv avstyrker förslaget om två nya aktiebolagsformer med vinstutdelningsbegränsning. De huvudsakliga skälen är att verksamheten i ett sådant bolag riskerar att bli ekonomiskt ineffektiv, att bolagsformen i förlängningen kan befaras leda till konkurrensnedvridning, att den riskerar att komma i konflikt med EG-rätten, att ett sådant aktiebolag blir en anomali som kan medföra svåröverskådliga bolagsrättsliga problem samt att det inte finns något behov av en ny bolagsform av detta slag.

Svensk Scenkonst

Svensk Scenkonst har inga erinringar mot förslaget om inrättande av nya aktiebolagsformer. Svensk Scenkonst har inte funnit anledning till någon närmare lagteknisk analys av författningsförslagen.

Svensk Scenkonst avvaktar med intresse vilka ändringar i skattelagstiftningen den nya associationsformen kan föranleda. Särskilt gäller detta möjligheten till skattelättnader för donatorer/sponsorer vid bidrag etc till ett enligt de föreslagna reglerna inrättat aktiebolag.

Sveriges läkarförbund

Av såväl allmänpolitiska som tekniska skäl anser sig inte Sveriges läkarförbund kunna ställa sig bakom utredningens förslag till införande av de föreslagna associationsformerna.

Stockholms Handelskammare

Handelskammaren avstyrker förslaget. Tvärtemot den bakomliggande idén menar Handelskammaren att ett ökat inslag av vinstdrivande bolag inom skola, vård och omsorg inte endast skulle främja effektivitet och utveckling i verksamheterna utan även leda till bättre tillgänglighet och högre kvalitet.

Sveriges Redovisningskonsulters Förbund (SRF)

SRF anser att förslaget i sig är väl genomtänkt, och anpassat för det tänkta syftet. Dock synes behovet av de utredda bolagsformerna så litet att skälen för att införa dem är tveksamma. Det kan därför ifrågasättas om regelverket behöver tillföras ökad komplexitet för behov som inte existerar. Skulle sedan behov skapas genom att villkors möjligheterna att bedriva viss typ av verksamhet till de nya bolagsformerna skapas en snedvridning av konkurrensen och potentiell konflikt med EG-rätten. Sammantaget anser därför SRF att de nya bolagsformerna inte bör införas.

Sveriges advokatsamfund

Behovet av lagstiftning i enlighet med något av de förslag som finns i betänkandet förefaller inte vara särskilt påfallande. För det fall lagstiftning kommer till stånd bör det förslag som väljs anpassas så att det i strukturellt och systematiskt hänseende inpassas i aktiebolagslagens system.

För det fall lagstiftning enligt något av förslagen i betänkandet kommer till stånd, är Advokatsamfundets uppfattning att förslaget avseende aktiebolag med begränsad vinstutdelning bör väljas, för att därigenom i någon grad tillgodose behovet av att kunna attrahera kapital till bolaget.

Sveriges Aktiesparares Riksförbund

Aktiespararna har valt att avstå från att lämna synpunkter på betänkandet då det rör aktiebolag som inte kommer att omsättas på organiserad marknadsplats.

TCO

TCO som erhållit ovanstående remiss för eventuellt yttrande meddelar härmed att vi avstår från att yttra oss över remissen.

Vårdförbundet

Vårdförbundet avstyrker utredningens förslag. Förslaget kommer inte att leda till den ökade mångfald av vårdgivare som förbundet eftersträvar.

Vårdförbundet avstyrker utredningens förslag om en ny aktiebolagsform. Förbundet ifrågasätter vilken effekt det skulle kunna ha på ”offentlig” företagsamhet och om det finns ett behov av den nya bolagsformen. Förbundet anser att det finns andra områden som måste utredas för att få till stånd en reell mångfald av vårdgivare. Detta gäller främst de områden som redovisats ovan, dvs. vårdgivaravtal, samverkansavtal och upphandlingsförfarandet. Det är särskilt viktigt och angeläget att upphandlingsförfarandet ses över eftersom den nuvarande utformningen i många fall är ett effektivt hinder för nya aktörer och nya företag.

VPC

VPC AB har givits tillfälle att inkomma med synpunkter på rubricerat betänkande. VPC avstår från att yttra sig över innehållet i förslaget.

2 Behovet av en ny associationsform

Länsrätten i Stockholms län

Utredningen har helt i enlighet med sina direktiv utarbetat förslag till två alternativa modeller av aktiebolag med vinstutdelningsbegränsning. Den ena modellen av bolag får inte lämna någon vinstutdelning alls medan den andra modellen får lämna viss, i förhållande till bestämmelserna om vinstutdelning i 12 kap. 2 § aktiebolagslagen (ABL), begränsad utdelning. Enligt utredningens direktiv skall den nya aktiebolagsmodellen vara lämplig för verksamheter inom vård, skola och omsorg. Frågan om den nya modellen skall vara en förutsättning för att enskilda skall få bedriva sådana verksamheter har inte ingått i utredningens uppdrag. Något sådant krav gäller för övrigt inte idag.

Länsrätten anser inte att det i dagsläget finns något behov av en särskild aktiebolagsmodell med begränsad vinstutdelning, eller ingen vinstutdelning alls. De begränsningar i detta hänseende som utredningen föreslår går att åstadkomma med redan gällande regelverk för den som så önskar. Först om statsmakterna skulle finna anledning att inskränka möjligheterna för enskilda att bedriva viss typ av verksamhet, inom t.ex. vård, skola och omsorg, och som en förutsättning för detta föreskriva specifika restriktioner i fråga om ägarnas möjligheter att tillgodogöra sig överskottet av verksamheten kan det möjligen uppkomma behov av en särskild, i lag uttryckligen reglerad, associationsform. Så länge de av utredningen föreslagna modellerna inte ger några fördelar i något hänseende kommer modellerna knappast att komma till användning. Utredningen drar också själv slutsatsen att den nya modellen inte kommer att användas i någon större skala (s. 142). Mot denna bakgrund ifrågasätter länsrätten starkt om det verkligen är meningsfullt att belasta ABL med bestämmelser om ytterligare en aktiebolagsmodell, vid sidan av ”vanliga” privata bolag och publika bolag. Enligt länsrättens mening bör man iakttä restriktivitet i lagstiftningsarbetet och inte i onödan införa bestämmelser som redan på förhand kan förutses få en mycket begränsad användning och inte heller har efterlysts av vare sig det allmänna eller enskilda intressenter.

För det fall det bedöms föreligga ett behov av en särskild associationsform för vissa slag av verksamheter vill länsrätten vidare för egen del ifrågasätta om det i så fall är lämpligt att använda aktiebolagsformen för detta ändamål. Ett för aktiebolaget typiskt karaktärsdrag är att dess verksamhet skall syfta till att bereda aktieägarna vinst. Mot denna bakgrund anser länsrätten att även andra associationsformer bör utredas och övervägas i sammanhanget. Länsrätten vill också peka på den modell som lagstiftaren använt sig av på bostadsområdet för att inskränka möjligheterna att dela ut vinst till ägarna, nämligen det allmännyttiga bostadsföretaget (lagen /2002:102/ om allmännyttiga bostadsföretag). Den teknik som använts i det sammanhanget bör också utredas och övervägas för det fall statsmakterna bestämmer sig för att vilja begränsa möjligheterna till vinstutdelning i verksamheter inom vård, skola och omsorg.

Länsrätten vill även påpeka att det är något vanskligt att anlägga synpunkter på ett lagförslag vars värde och betydelse i sig kan ifrågasättas. När det t.ex. gäller de föreslagna konsekvenserna (revisorns rapporteringsskyldighet och tvångslikvidation) av en överträdelse av utdelningsreglerna kan en bedömning av rimligheten av dessa konsekvenser svårigen göras så länge det inte går att identifiera en intressentkrets till vars skydd reglerna skall gälla.

Malmö tingsrätt

Enligt utredningens direktiv har utgångspunkten för arbetet varit att åstadkomma en bolagsform som är ägnad för verksamhet inom barnomsorg, skola och äldreomsorg. Tingsrätten noterar emellertid att de aktörer inom skola, vård och omsorg som inbjudits att lämna synpunkter på förslaget samstämmt har uttryckt stor skepsis mot behovet av en ny aktiebolagsform (s. 81 f.). Utredningen har t.o.m. uttalat (s. 123) att det finns anledning att anta att den nya aktiebolagsformen kommer att få en mycket begränsad användning, om det inte uppställs som villkor att viss verksamhet bedrivs i den nya formen. Mot den bakgrunden kan det, menar tingsrätten, starkt ifrågasättas om det i dagsläget finns ett behov av den föreslagna associationsformen.

Skatteverket

Betänkandet presenterar förslag till två modeller av en ny form av aktiebolag. I den nya aktiebolagsformen är utdelning av bolagets överskott begränsad på visst närmare angivet sätt eller inte alls tillåten. Den föreslagna nya bolagsformen ryms inom den nuvarande aktiebolagslagen, men den omfattas av vissa specialregler som ska upprätthålla en begränsad vinstutdelning. Kännetecknande för den nya bolagsformen är att syftet med bolagets verksamhet är ett annat än att ge aktieägarna vinst.

Den nya bolagsformen är avsedd att vara lämplig för verksamheter inom områdena skola, vård och omsorg. Den ska emellertid även kunna användas inom andra verksamhetsområden.

Av betänkandet framgår att de företrädare för bl.a. vissa sammanslutningar verksamma inom områdena skola, vård och omsorg har beretts tillfälle att lämna synpunkter till utredningen om den nya bolagsformen. De har uttryckt stor skepsis mot behovet av en ny aktiebolagsform där vinstutdelningen till aktieägarna antingen begränsas eller försvinner. De har bl.a. framfört att det torde uppkomma problem med att få riskvilligt kapital till aktiebolag, om inte investerarna kan påräkna någon avkastning eller erhålla garanti mot eventuella förluster. Vidare har påtalats att det kan komma att krävas en omfattande kontrollapparat för att se till att reglerna efterlevs. Skatteverket delar denna skepsis och ifrågasätter behovet av en ny bolagsform. Därtill kommer, som framgår av det följande, att det torde vara tämligen enkelt att kringgå de uppställda begränsningarna för vinstutdelning m.m.

Försök att kringgå begränsningarna i vinstutdelning kan förväntas leda till ett ökat antal frågor om marknadsmässighet på ersättningar m.m. kommer att kräva arbetsinsatser av skatteförvaltningen.

Länsstyrelsen Uppsala län

I sin tillsynsverksamhet över privat verksamhet tar Länsstyrelsen sikte på framför allt hur verksamheten bedrivs, om målen för politikområdet uppnås och hur avnämarna/kunderna behandlas. Sådana faktorer har enligt Länsstyrelsens erfarenhet inte visat sig ha något samband med vare sig associationsformen eller möjligheten till vinstutdelning ur företaget. Frågor om huruvida den nya associationsformen i framtiden ska utgöra en förutsättning för att få bedriva verksamhet av visst slag ingår visserligen inte i utredningens direktiv. Emellertid anser Länsstyrelsen att ovannämnda erfarenheter av tillsyn har betydelse för prövningen av frågan huruvida de föreslagna nya bolagsformerna över huvud taget behövs.

Behovet av nya aktiebolagsformer bör även bedömas utifrån vilka andra företagsformer som i dag står till buds. En associationsform som därvid inte får glömmas bort är stiftelsen. Önskemålet i direktiven att åstadkomma en associationsform där vinstutdelningsbegränsningar inte ska kunna tas bort av företaget självt är i stor utsträckning uppfyllt i stiftelselagen. Över huvud taget bör beaktas att stiftelseformen genom den nya stiftelselagen fått en helt annan stabilitet än enligt den tidigare mycket ålderdomliga och ytterst begränsade författningsregleringen.

Utredningen har funnit att EG-rätten kan komma att utgöra hinder mot att i framtiden låta den föreslagna nya bolagsformen vara en förutsättning för tillstånd att bedriva viss verksamhet eller ge offentliga ersättningar och bidrag till verksamheten. Detta förstärker naturligtvis Länsstyrelsens skeptiska inställning till behovet av de föreslagna nya bolagsformerna.

Skolverket

Skolverket har vid flera tillfällen (se nedan) påtalat behovet av en översyn av huvudmannafrågan för fristående skolor. Det förslag som lämnats i betänkandet löser i sin nuvarande utformning inte de problem som Skolverket uppmärksammat i sitt arbete med tillståndsprövning och inspektion av fristående skolor. Skolverket anser att frågan om vem som skall kunna vara huvudman för förskolor, fritidshem och skolor måste utredas mer förutsättningslöst än vad som utifrån direktiven har varit möjligt i förevarande utredning.

Utredningen betonar flera gånger i betänkandet att frågor om huruvida den nya bolagsformen i framtiden skall utgöra en förutsättning för bedrivande av verksamhet inom vissa områden liksom konsekvenserna därav inte ingått i utredningens uppdrag. Istället har utredningen haft i uppdrag att överväga incitament för att göra den nya bolagsformen attraktiv. Några förslag som på något avgörande sätt skulle kunna få en sådan effekt lämnas inte i betänkandet enligt Skolverkets uppfattning.

Företrädare för näringslivet har enligt utredningen uttalat skepsis om behovet av den tänkta bolagsformen, vilket enligt utredningen antyder att den nya formen av aktiebolag inte kommer att användas i någon större skala. Skolverket delar denna bedömning.

Enligt Skolverkets uppfattning bör man istället överväga om fristående skolor enbart skall kunna drivas i en alternativt ett begränsat antal för ändamålet lämplig(a) huvudmannaförm(er). De modeller som föreslås i betänkandet skulle då kunna vara ett möjligt alternativ.

Utredningen pekar på att man i en sådan situation i särskild ordning bör utreda hur förslagen överensstämmer med annan lagstiftning. Skolverket anser att en fortsatt utredning även bör omfatta styrnings- och ledningsfunktionen för ett sådant bolag.

Skolverket har vid flera tillfällen lagt förslag om en översyn av huvudmannafrågan för främst fristående skolor, senast i samband med en avrapportering av ett regeringsuppdrag den 15 januari 2004 Skarpare rutiner vid tillståndsprövning och inspektion av fristående skolor. Där framhåller Skolverket följande:

”Skolverket föreslår regeringen att tillsätta en utredning för att studera för- och nackdelar med olika huvudmannaförmer för fristående skolor. Skolverket anser att det även finns anledning att överväga att genom lagstiftning begränsa de juridiska former i vilken en fristående skola får drivas.

Nuvarande lagstiftning har tillkommit i en tid då man inte förutsåg tillkomsten av stora utbildningskoncerner som driver fristående skolor på flera orter. Utredningen bör bl.a. studera effekterna av koncernskolornas tillkomst och ta ställning till om och hur lagstiftningen behöver anpassas till de nya förhållandena.

Skolverket bedömer att man även i Sverige bör överväga tanken på att fristående skolor enbart skall kunna drivas i en särskild huvudmannaförm. I Danmark finns t.ex. enbart en huvudmannaförm - en icke vinstdrivande stiftelse - och en sådan stiftelse får inte ha mer än en skola. I betänkandet Aktieförm med begränsad vinstutdelning (SOU:2003:98) har förelagits modeller för nya aktieförmformer som skulle kunna användas inom skolområdet.

Det finns även anledning att i samband med behandlingen av en ny huvudmannaförm ta upp problemet med att samma person som äger huvuddelen av aktierna och är ordförande i styrelsen också är rektor på skolan.

Frågan har också uppkommit om det vid ansökan om godkännande eller rätt till bidrag kan accepteras ett offentligt ägande av huvudmannen för en fristående skola. För närvarande finns några fristående skolor där staten eller kommunerna ingår som ägare. Från juridiska utgångspunkter kan konstateras att rättsläget är oklart och det finns därför skäl att överväga ett klargörande i lagstiftningen.

Skolverket anser att frågan också har samband med Skollagskommitténs förslag att möjligheterna att lägga ut utbildning på entreprenad bör utredas särskilt.”

I bilaga till rapporten redovisades Skolverkets bedömning av rättsläget för de ovan nämnda områdena.

Högskoleverket

Statliga universitet och högskolor

Högskoleverket anser inte att den nya bolagsformen är lämplig när det gäller de statliga universitetens och högskolornas verksamhet.

I universitetens och högskolornas verksamhet ingår förutom utbildning och forskning också uppgiften att samverka med det omgivande samhället. En effektiv samverkan kan kräva en från den akademiska verksamheten särskild organisation.

De holdingbolag som har inrättats vid universitet och högskolor har tillkommit just för att stödja sådan samverkan.

I riktlinjerna vid utövande av statens äganderätt i vissa bolag knutna till universitet och högskolor (U2002/4579/UH) säger regeringen bl.a. följande.

Genom holdingbolag knutna till universitet och högskolor kan forskningens kontakter med näringslivet stärkas och förbättras. Det ger möjlighet för att forskningsprojekt, som nått en sådan konkretionsgrad att kommersiell tillämpning kan förutses, kan överföras från universitetens och högskolornas reguljära organisation för forskning och mera direkt inriktas mot kommersialisering.

För de två typer av dotterbolag, projekt- och tjänstebolag, som holdingbolagens styrelser kan bilda gäller att de förväntas ge delägarna avkastning på insatt kapital och att framgångsrika bolag ska kunna säljas på affärsmässiga villkor.

Stiftelsen Chalmers tekniska högskola och stiftelsen Högskolan i Jönköping

Högskoleverket anser inte heller att det finns något behov av den nya bolagsformen för verksamheten i de två stiftelsehögskolorna Chalmers tekniska högskola och Högskolan i Jönköping.

Stiftelsen Chalmers tekniska högskola äger samtliga aktier i Chalmers tekniska högskola AB. Stiftelsen får enligt stadgarna inte avyttra aktierna i bolaget. Den enda ägaren är och skall vara stiftelsen. I bolagsordningen för Chalmers tekniska högskola AB anges att verksamheten inte syftar till att bereda vinst åt ägaren. Bolagets vinst ska i den mån den inte reserveras användas för att främja bolagets verksamhet. I sista hand kan vinstutdelning ske till ägaren. Liknande gäller för stiftelsen Högskolan i Jönköping.

I likhet med de statliga högskolorna har vidare stiftelsehögskolorna behov av en från akademisk verksamhet särskild organisation för att stödja samverkan med det omgivande samhället. Inte heller för denna verksamhet lämpar sig den föreslagna bolagsformen.

Patent- och registreringsverket

PRV ifrågasätter om det överhuvudtaget finns ett behov av en aktiebolagsform där vinstutdelningen till aktieägarna antingen begränsas eller helt försvinner. Redan inom ramen för den nuvarande aktiebolagslagen finns möjligheter att driva aktiebolag utan vinstsyfte. Mot denna bakgrund framstår det som mindre lämpligt att göra det associationsrättsliga regelverket mer komplext.

Konkurrensverket

Konkurrensverket delar utredningens slutsats att de nya bolagsformerna, utifrån nuvarande förutsättningar, kommer att få mycket begränsad efterfrågan eller omfattning. Enligt verkets uppfattning synes förslaget om nya bolagsformer endast kunna motiveras utifrån avsikten att koppla förslaget till nämnda förutsättningar att få bedriva viss verksamhet åt kommuner och landsting. Förslaget kan därför inte gärna bedömas isolerat från denna förutsättning.

Även om det skulle ställas som villkor att de nya företagsformerna skall användas vid ovannämnda typ av uppdrag bedömer Konkurrensverket att företagsformerna inte kommer att nämnvärt utnyttjas. Här kan bl.a. pekas på att det är förenat med ett ekonomiskt risktagande att bedriva verksamhet på uppdrag av kommuner och landsting. De nya företagsformerna innebär dock att företagets ägare inte ges möjlighet att få utdelning på satsat kapital i den utsträckning som svarar mot risktagandet.

I sammanhanget bör även pekas på en ytterligare faktor som skulle minska incitamentet att starta denna typ av företag. Det gäller förslaget att det överskott som finns kvar i ett bolag med föreslagna vinstutdelningsbegränsningar efter att bolaget gått i likvidation skall tillfalla antingen samma typ av företag eller Allmänna arvsfonden.

NUTEK

Ett av de grundläggande elementen i ett aktiebolags funktion är att generera vinst till ägarna. Enligt NUTEKs uppfattning bör det föreligga synnerligen starka skäl för att det skall vara motiverat att introducera en ny variant av aktiebolaget där detta är förbjudet. De associationsformer som idag används för verksamheter utan direkt vinstsyfte för ägarna täcker, enligt NUTEKs uppfattning, väl de behov som föreligger.

I utredningens uppdrag har inte ingått att utreda behovet av en ny variant av aktiebolagsformen utan endast att föreslå hur regelverket för en sådan skall utformas. Utredningen har dock inbjudit företrädare för organisationer inom de områden där den tänkta bolagsform skall användas att lämna synpunkter. Dessa organisationer har uttryckt en stor skepsis mot behovet av denna nya aktiebolagsform.

FAR

FAR har inga invändningar mot att man söker finna företagsformer som säkerställer att verksamheter av nämnt slag drivs i annat syfte än att bereda ägarna vinst och att upparbetade överskott i stället används för att utveckla verksamheten. FAR tillåter sig emellertid att ifrågasätta om aktiebolagsformen är den mest lämpliga härvidlag. Enligt FARs mening är det nämligen av värde att alla aktiebolag så långt möjligt omfattas av samma regelverk och att systematiken i aktiebolagslagen inte bryts. Det finns för övrigt ingenting som hindrar att ett aktiebolag av traditionellt slag i sin bolagsordning intar en bestämmelse om att bolagets verksamhet helt eller delvis skall ha ett annat syfte än att bereda vinst åt aktieägarna (12 kap. 1 § tredje stycket aktiebolagslagen).

Friskolornas Riksförbund

Drivkraften bakom att starta en fristående skola är framför allt inte ett ekonomiskt intresse utan en vilja att få utveckla och arbeta i en skola med egna idéer. Skolorna ägs och drivs vanligtvis av samma personer, som också arbetar i verksamheten. Dessa personer investerar egna eller lånade pengar i samband med att verksamheten startar. Några andra intressenter finns sällan. Utomstående investerare, lockade av förväntade stora vinster och höga utdelningar på sitt satsade kapital, står inte i kö.

Förbundet tror inte heller att den föreslagna bolagsformen skulle vara ett sätt att få personer som av ideella skäl vill satsa pengar i fristående skolor och som avstår från detta idag på grund av att det saknas en för dem tilltalande organisationsform. För dem som både har satsat egna pengar och är verksamma i fristående skolor är det primära verksamhetens utveckling och inte det egna vinstintresset. Behov finns därför inte av en ny aktiebolagsform med helt eller delvis begränsad vinstutdelning för att locka investerare eller för att gynna utvecklingen av befintliga fristående skolor eller tillkomsten av nya. Vi kan heller inte se att skolutvecklingen och kvaliteten på den svenska skolan skulle gynnas av en ny bolagsform.

En av de få skäl som anges i utredningen varför en ny bolagsform behövs är att det skulle kunna vara goodwillskapande för de verksamhetsområden som den främst är tänkt för. Sannolikt är det goodwill i betydelsen förtroende som avses, trots att det inte klart framgår. Förtroende skapas dock inte genom val av bolagsform utan förtjänas genom det arbete som utförs inne i verksamheten. Det behövs inte en ny form av aktiebolag med begränsad vinstutdelning som för att göra det möjligt för de avsedda verksamheterna att skapa förtro-

ende. Dessutom är det redan idag möjligt enligt aktiebolagslagen för de bolag som anser att det är bra för deras förtroende att i sin bolagsordning införa en bestämmelse om ingen eller begränsad vinstutdelning.

Redan idag återinvesterar många skolor eventuell vinst i verksamheten och använder den till skolutveckling och elevsatsningar utan att det behövs någon särskild bolagsform.

Vi kan inte heller se att det gynnar skolutveckling och skolkvalitet att i slutändan Allmänna arvsfonden får ett eventuellt överskott, som arbetats upp i företaget, i stället för att den eller de personer som vågat satsa pengar i ett så riskfyllt projekt som en fristående skola får en viss utdelning på sitt satsade kapital. Förbundet är inte heller av den uppfattningen att personer, som av rent ideella skäl vill och kan investera kapital, är mer lämpade än sådana som också är intresserade av att få viss utdelning på sin investering att driva verksamheter inom de områden som den nya bolagsformen är tänkt för. Vi kan inte heller se att engagemang och ekonomiskt intresse står i motsatsförhållande till varandra när det gäller att utveckling och förnyelse.

Utredningen tar inte ställning till om fristående skolor skall bedrivas i en av de föreslagna bolagsformerna eller någon annan icke-vinstdrivande associationsform för att kunna få offentliga bidrag. Men Friskolornas riksförbund befarar att förslag i den riktningen kan komma i framtiden, framför allt därför att vi inte kan se något annat egentligt skäl att tillskapa denna nya bolagsform, efterfrågad av ingen inom de verksamhetsområden där den är tänkt att framförallt användas.

Föreningen kooperativ utveckling i Sverige (FKU)

I vår skrivelse, daterad 2003-02-26, till utredningen ifrågasatte vi behovet av en aktiebolagsform med ingen eller begränsad vinstutdelning. Det finns redan i dag tillfredställande möjligheter att skapa sådana associationer genom bindande bestämmelser i stadgar respektive bolagsordning/bolagsavtal. Dessutom är det i allmänhet mera ändamålsenligt och effektivt att reglera användningen av ersättningar eller bidrag i den enskilda relationen mellan uppdragsgivare och uppdragstagare respektive bidragsgivare och bidragsmottagare.

Utredningens betänkande har inte gett oss anledning att ändra denna vår uppfattning.

Företagarnas Riksorganisation

Företagarna anser att det inte finns behov av den föreslagna regleringen. Vår rapport ”Tio småföretagare inom vård-skola-omsorg” visar visserligen att företagare i dessa branscher inte drivs i första hand av vinstintresse. Men att förvägra vanliga företag att erbjuda sina varor och tjänster till kommuner, landsting m.fl. kommer att leda till stora förluster för brukare och skattebetalare.

En stor del av det privata företagandet inom skattefinansierad verksamhet drivs av andra krafter än viljan att få hög avkastning på satsat kapital. Ofta handlar det om f.d. kommunalanställda, inom t.ex. äldreomsorgen, som genom ett privat alternativ vill genomföra sina idéer om hur verksamhet ska bedrivas bättre, idéer som de inte kunnat förverkliga inom den offentliga organisationen. Drivkraften att förbättra verksamheten har också lett till företag med förbättrad service för brukarna.

Idéerna om aktiebolag med begränsad vinstutdelning kan därför inte ses som annat än ett led i den politik som syftar till att stoppa den ökning av offentligt finansierad serviceproduktion av privata utförare som pågår. Det bygger på ett statiskt synsätt där en krona i vinst för företaget förutsetts leda till en krona sämre service för kunden. Detta är en verklighetsbeskrivning som Företagarna inte delar. Möjligheten att driva företag med vinst och också att kunna disponera vinsten är ett fundament i det fria företagandet. Genom detta skapas drivkrafter att ständigt utveckla företaget. Ett viktigt inslag i denna process är också möjligheten att locka utomstående finansiärer, en möjlighet som enligt Företagarnas uppfattning skulle försvåras avsevärt om förslaget blev verklighet.

Offentlig sektor står inför stora utmaningar de närmaste årtiondena, framför allt vad gäller finansiering och möjligheten att tillgodose behovet av personal. Att i ljuset av detta strypa tillförseln av kompetens och nya idéer genom att begränsa företags möjligheter att samverka med skattefinansierad verksamhet riskerar att vara ödesdigert.

FöretagarFörbundet

Förbundet avvisar behovet av en ny aktiebolagsform där vinstutdelning till aktieägarna antingen kraftigt begränsas eller helt försvinner.

Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet

Det finns redan idag möjlighet för ett aktiebolag att i bolagsordningen ta in bestämmelser om att bolaget inte alls eller endast delvis skall ha vinstsyfte. Det är därför svårt att förstå motivet till den föreslagna lagstiftningen. Vidare kan konstateras att möjligheten att bilda aktiebolag med begränsad vinstutdelning rimligen inte kommer att framstå som särskilt attraktiv, eftersom reglerna för sådana bolag inte erbjuder några fördelar jämfört med sedvanliga aktiebolag utan endast ytterligare begränsningar.

Juridiska fakultetsnämnden vid Lunds universitet

Nya lagregler baseras i allmänhet på en diskussion av de behov som kan finnas för lagstiftning. Inte heller på denna punkt har utredningsdirektiven givit kommittén den grad av svängrum som är rimlig. I betänkandet speglas dock lagstiftningsbehovet kortfattat. Statistiska uppgifter visar på en organisatorisk bredd när det gäller (den konkurrensutsatta delen av) skola och vård. Den traditionella aktiebolagsformen utnyttjas frekvent och som alternativ förekommer både föreningar och stiftelser. I utlandet utnyttjas stiftelseformen ofta. På en dryg sida i betänkandet ges vidare ett referat av muntliga och skriftliga synpunkter från ett antal organisationer som är verksamma inom utbildnings- och vårdsektorn. Svaren pekar klart på att marknadens aktörer inte efterfrågar de nya företagsformerna. Kritikerna pekar på svårigheter för icke vinstdrivande företag att dra åt sig investeringsvilligt kapital. Framför allt är man rädd för att den nya företagsformen skall privilegieras i samband med upphandling. Som enda argument för den nya bolagsformen anförs att den kan ha en ”imageskapande effekt”. Fakultetsstyrelsen anser att behovet av regler om en ny företagsform inte tydliggjorts tillräckligt.

Kooperativa institutet

Kooperativa Institutet vill påminna om bakgrunden till betänkandet. De privata alternativen till vård, skola och omsorg vinner inträde i allt högre grad. Medborgarna ställer krav på förnyelse och en ökad mångfald av utförare av dessa välfärdstjänster. Men inom områden där samhällsintressen väger tungt kan inte vinstintresset styra eftersom det finns uppenbara risker för att den allmänna välfärdspolitiken blir underminerad. Privatisering av viktiga välfärdstjänster måste i första hand ha till grundläggande syfte att gynna brukarna och medborgarna, inte aktieägarna.

Om en ny associationsform skall tillskapas i detta syfte måste den i rimlig utsträckning svara mot ett behov som inte kan tillgodoses på annat sätt. I föreliggande fall finns inte något stöd för den associationsform som betänkandet avser, nämligen aktiebolaget med begränsad eller ingen utdelning. Som utredningen själv konstaterar har av tillfrågade tillänkta avnämare och intressenter i fråga om en ny associationsform av detta slag samtliga utom någon enstaka ställt sig avvisande. Den föreslagna lagstiftningen svarar således inte mot ett uttalat behov hos dem som är den tillänkta avnämargruppen.

Enligt Koopis mening uppfyller inte de här liggande lagförslagen det grundläggande syftet med en privatisering. Förslagen begränsas till enbart en associationsform samtidigt som de inte är tvingande och att den aktör som önskar driva ett företag som har vinst åt ägarna som ändamål har full frihet att välja den associationsform som medger det.

Koopi har tidigare till utredningen skriftligt och muntligt framfört kritiska synpunkter på nyttan av en ytterligare associationsform som begränsar sig till aktiebolaget. De alternativa lagförslag som nu föreligger ändrar inte Koopis negativa inställning utan snarare bekräftar att förslagen på intet sätt löser de problem som de måhända var avsedda att lösa.

Kooperativa institutet har däremot stor förståelse för att lagstiftaren önskar att de privata alternativen inom vård, skola och omsorg ska bedrivas i associationsformer där vinstintresset inte kommer i första hand.

Vi vill i sammanhanget också hänvisa till resonemangen i betänkandet "Vårda vården" med underrubriken "vårdens ägarformer - vinst och demokrati" (SOU 2003:23).

Nuvarande associationsformer medger redan full frihet för den som så önskar att begränsa eller helt avstå från vinstutdelning åt ägarna. Detta kan som utredningen också själv anger i aktiebolag uppnås genom regler i bolagsordningen och för ekonomiska föreningar och stiftelser genom bestämmelser i stadgorna. Inget torde heller hindra bolagsmännen i ett handelsbolag att i bolagsavtalet införa begränsningar av den personliga vinsten.

Koopi vill påpeka att det redan i dag finns ett stort antal privata företag inom vård, skola och omsorg där vinsten inte kommer i första hand. Dessa företag drivs i olika associationsformer, främst som ekonomiska föreningar, som stiftelser eller som ideella föreningar. Det finns också många aktiebolag med denna inriktning där ägaren är en ideell förening, ekonomisk förening eller stiftelse. I dessa aktiebolag återförs vanligen vinsten för att utveckla bolaget och i det fall utdelning sker denna används för att främja ändamålet med ägarens verksamhet.

Svenskt Näringsliv

Utredningen har i sitt arbete inhämtat synpunkter från sammanslutningar verksamma inom områdena skola, vård och omsorg samt från vissa övriga organisationer. Från dessa har samstämmigt uttryckts stor skepsis mot behovet av nya aktiebolagsformer med ingen eller begränsad vinstutdelning. Framförallt har framhållits svårigheterna att skaffa kapital samt risken för allvarlig konkurrenssnedvridning för det fall att sådana aktiebolagsformer skulle gynnas på olika sätt.

Att något behov inte föreligger understryks också av att, som nämnts ovan, aktiebolag med vinstutdelningsbegränsningar i bolagsordningen knappast förekommer, trots att det idag är fullt möjligt.

Stockholms Handelskammare

Förslaget är ett beställningsverk avseende en teknisk lösning av ny aktiebolagsform med begränsad vinstutdelning. Den bakomliggande idén, som bland annat kommit till uttryck i ett antal motioner till den senaste socialdemokratiska partikongressen, är dock att ett bolag utan vinstintresse eller med begränsad sådant på något sätt skulle vara bättre skickat än vinstdrivande företag att driva verksamheter inom framför allt skola, vård och omsorg. Stöd för detta saknas i både teori och praktik. Varken kvalitet eller pris gynnas av att verksamheter drivs utan vinstintresse. Tvärtom riskerar verksamheter bedrivna av bolag utan vinstintresse att bli ineffektiva, bland annat på grund av svårigheter att anskaffa riskkapital. På grund av dessa svårigheter torde också få bolag av detta slag komma att startas, i vart fall såvitt avser verksamheter av någon mer betydande omfattning, vilket ytterligare skulle påverka effektiviteten negativt.

Sveriges Redovisningskonsulters Förbund (SRF)

I princip är det positivt att varje typ av verksamhet kan inrättas i en för ändamålet lämplig bolagsform. Ur ett sådant perspektiv är det föreliggande förslaget positivt. Dock kan ifrågasättas om behovet av de föreslagna bolagsformerna är så stort att de nya formerna har något berättigande. Detta framförs även av utredningen, som anför att det finns anledning att tro att den nya formen kommer att få mycket begränsad användning.

Redan i nuvarande ABL finns dessutom regler för att begränsa utdelningen till max 5% av bolagets egna kapital, vilket innebär att en liknande typ av utdelningsbegränsning kan åstadkommas i dagens system.

Sveriges advokatsamfund

De syften som utredningen om icke vinstgivande aktiebolag har haft att tillgodose är redan under dagens lagstiftning möjliga att i stort sett (om inte till och med till fullo) uppfylla inom aktiebolags- eller stiftelseinstitutets ramar. Därtill har de tilltänkta användarna av den föreslagna nya bolagsformen ”uttryckt stor skepsis mot behovet av en ny aktiebolagsform” av förslaget slag (betänkandet s. 82). Behovet av lagstiftningen är mot den bakgrunden möjligen inte så påtaglig.

Vårdförbundet

För att få fler vårdgivare utan vinstsyfte har förbundet tidigare framhållit att det krävs tydliga företagsformer för att bedriva sådan verksamhet. Förbundet ser därför positivt på att man utreder nya associationsformer och att man utrett frågan om en ny form av aktiebolag.

Det finns fördelar med utredningens förslag. Bolagsformen kan locka till sig investerare som vill placera sitt kapital i verksamheter som drivs mer av ideella och ideologiska skäl än av materiella och kommersiella. Att investera i ett sådant bolag skulle kunna bli lika intressant som att bidra till ex. ideella föreningars verksamhet. För dem som själva vill bedriva verksamhet av andra än ekonomiska skäl innebär den nya bolagsformen att valmöjligheterna beträffande associationsform ökar. Annat än ekonomiska intressen skulle kunna utgöra drivkraften för engagemang i den formen av aktiebolag.

Förbundet har dock även kritiska synpunkter på betänkandets förslag och innehåll.

Vård, skola och omsorg är områden inom arbetsmarknaden där majoriteten av yrkesutövarna är kvinnor. År 1999 var 90 % av de anställda inom barn-, äldre- och socialomsorg kvinnor. Inom hälso- och sjukvården utgjorde 83 % av de anställda kvinnor. Inom utbildningssektorn utgjorde kvinnorna 66 %. Det är utpräglat kvinnodominerade områden som den föreslagna nya bolagsformen i första hand ska vara till för. Vårdförbundet ser risker ur genusperspektiv i att det skapas en särskild bolagsform utan vinstsyfte inom vård, skola och omsorg. Det kan skapas en sorts ”offentligt” företagande som förbehålls kvinnor. Vård, skola och omsorg riskerar därigenom att bli branscher där kvinnor bedriver verksamhet som inte får generera vinst, medan det ska vara tillåtet i andra, mer manligt dominerade branscher. Detta kan ytterligare befästa könsrollerna och könsfördelningen i de sektorer det är fråga om, i stället för att öka jämställdheten och reellt öka mångfalden av vården.

Aktiebolag är en bolagsform som av tradition - och enligt huvudregeln i aktiebolagslagen - är en associationsform som har till syfte att bereda sina ägare vinst. Man kan dock med nuvarande regler vid bildandet av bolaget eller genom senare beslut av bolagsstämman bestämma hur ev. vinst (eller förlust) skall disponeras och hur tillgångarna skall fördelas vid en likvidation. Möjligheten att driva aktiebolag utan vinstsyfte finns således redan i den nuvarande aktiebolagslagen. De regler som utredningen föreslår för att varaktigt skydda vinsten och tillgångarna i den nya bolagsformen finns dock inte idag. Fråga är om det på marknaden verkligen finns ett behov av den nya bolagsformen och om den associationsformen kommer att vara attraktiv för den som vill bedriva privat verksamhet utan vinstsyfte. Redan i betänkandet anges att man antar att den nya bolagsformen kommer att få en mycket begränsad användning (s. 123 under rubriken ”Ingen särskild kontrollmyndighet bör inrättas”). Det finns redan idag andra etablerade associationsformer för verksamhet som bedrivs utan vinstsyfte. Det är inte associationsformerna i sig som utgör hindret för skapandet av reell mångfald av vårdgivare, utan problemen finns inom andra områden som redogörs för längre ned i yttrandet.

Waldorfskolefederationen

Från våra verksamheters synfält ser vi inget egentligt behov av den föreslagna associationsformen annat än som en för nya verksamheter kanske möjlig form. Ett införande måste föregås av en genomgripande översyn av det skatterättsliga området för alla associationsformer som arbetar utan vinstsyfte.

Almega

Enligt utredningens direktiv efterfrågas förslag till nya bolagsformer där vinstutdelningsbegränsningar är inskrivna i associationsformen. Förändringar i aktiebolagslagen berör alla företag som i dag driver verksamhet i denna associationsform samt bildandet av nya aktiebolag i framtiden. Således bör ändringar i det grundläggande regelverket för de välståndbildande krafterna i vårt samhälle vara noga övervägda och i alla händelser efterfrågade eller på annat sätt påkallat. Vi har från vår sida inte kunna identifiera några andra syften eller behov än de politiskt ideologiska motiv som utredningens direktiv innehåller. Vid den hearing som utredningen arrangerade, där flertalet berörda organisationer var representerade, uttrycktes en samfällig tvetsamhet till behovet och efterfrågan av en ny bolagsform.

Inom Almega finns verksamheter som bedrivs i olika associationsformer. Den dominerande verksamhetsformen är aktiebolag men såväl stiftelser som ekonomiska föreningar finns representerade. Inom de olika förbunden samlas alltså verksamheter som verkar i olika associationsrättsliga former och med olika underliggande motiv för sin verksamhet. Vi har inte kunnat identifiera ett intresse för fler associationsformer bland våra medlemmar. Exempelvis ger dagens aktiebolagslag möjligheter för ägare som så önskar att begränsa bolagets utdelning genom en skrivning i bolagsordningen. Företag i alla verksamhetsformer brottas med problem och möjligheter som snarare är kopplad till den speciella marknad som de är verksamma på än i vilken associationsform verksamheten bedrivs. För företag inom sektorerna vård, skola och omsorg där den offentligt finansierade marknaden dominerar är frågeställningar om LOUs hantering; ersättningssystemet och dess utbetalningsprinciper, möjligheten att finansiera investeringar och att få tillräckliga överskott för att kunna säkerställa en stabil och utvecklingsinriktad verksamhet till god kvalitet långt viktigare än företagsformen.

I utredningen framgår att den enda fördelen med de nya associationsformerna som framförts vid samråd med berörda är att den för vissa skulle kunna ha en imageskapande effekt när det i företagsnamnet framgår att verksamheten "inte har som syfte att ge aktieägarna vinst". Vi kan notera att de flesta företag som startas väljer aktiebolaget som associationsform och att man hänvisar till allmän acceptens i samhället, klara spelregler och tydlighet som skäl för detta. Via formuleringar i bolagsordningen går det som nämnts redan idag att tillgodose de olika syften som bolagsbildare och ägare har med sin verksamhet. Det finns hos Almegas medlemsförbund flertalet exempel på aktiebolag med annan drivkraft än avkastning på kapital. Bland dessa och alla andra medlemsföretag är frågor som kvalitet i arbetet, kundnytta, etiskt förhållningssätt och stort kunnande inom det område man är verksam långt viktigare som imageskapare än företagsformen.

Almega anser att det inte föreligger ett behov av föreslagna associationsformer inom aktiebolagslagens ram. Förslaget efterfrågas inte av någon som lever i den verklighet de är avsedda att reglera. Det finns tvärtom betydande risker med att införa dessa företagsformer som främst rör kapitaltillförsel, konkurrensneutralitet, avgränsningar och kontroll. Dessutom ställer det genomgripande frågor om äganderättens innehåll i Sverige vilket i sig är en fråga med konsekvenser långt utöver denna utrednings förslag.

Bräcke Diakoni

Det är anmärkningsvärt att direktiven inte givit utredningen möjlighet att analysera om det verkligen föreligger något behov av aktiebolag utan vinstutdelning. Därmed har man heller inte kunnat värdera nyttan av att införa de föreslagna bolagsformerna. Enligt vår mening

utgör inte associationsformen något generellt problem för oss som idag bedriver vård och omsorg utan vinstsyfte. Utredningen redovisar också mycket riktigt ett antal andra faktorer som uppfattas besvärande i den icke vinstsyftande branschen, t. ex. korta avtalstider, inkonsekventa eller kontraproduktiva skatteregler, svårigheter att skaffa riskkapital. Vår första och grundläggande invändning har därför att göra med frågan: är syftet att stimulera expansion av ”not-for-profit” sektorn eller att komma ur en dagspolitisk låsning? Vårt svar är att syftet i varje fall inte kan hänga ihop med en vilja att underlätta för icke vinstutdelande företag, eftersom vi inte själva har något större problem med företags- eller organisationsformerna. Denna synpunkt är en grundläggande kritik som riktar sig mot regeringens direktiv för utredningen.

För att stimulera idéburen och icke vinstsyftande verksamhet

Enligt vår mening svarar inte utredningens förslag mot något verkligt och upplevt behov. Ett genomförande skulle därmed inte få till effekt att sektorn stimuleras. För att detta skall ske vill vi istället peka på de förslag som utredningen om Vårdens ägarformer lagt i sitt slutbetänkande, och som också föreliggande betänkande nämner (6.7). Vi anser det angeläget att regeringen tar ett initiativ för att ytterligare utreda dessa frågor, vilket skulle kunna få en mycket positiv betydelse, istället för att skapa nya bolagsformer, som inte skulle ha någon nämnvärt stimulerande effekt på sektorn.

3 Bör bolag av den nya formen vara privata eller publika aktiebolag?

Hovrätten för Nedre Norrland

I utredningen föreslås att aktiebolag med begränsad vinstutdelning skall vara privata aktiebolag utan den inskränkning i rätten att utbjuda aktier m.m. som annars gäller för sådana bolag. Hovrätten anser inte att utredningen har angivit tillräckligt starka skäl till varför denna reglering skall slopas för aktiebolag med begränsad vinstutdelning.

Patent- och registreringsverket

PRV delar utredningens uppfattning att det endast är privata aktiebolag som bör kunna omfattas av de nya bestämmelserna om aktiebolag med begränsad vinstutdelning.

EG-förordningen om Europabolag träder i kraft den 8 oktober 2004. Enligt denna förordning kan publika aktiebolag bilda Europabolag genom fusion eller genom att ombildas till ett sådant bolag. EG-förordningen reglerar exklusivt sätten för bildande av Europabolag. Det innebär att det i princip inte får införas några särskilda begränsningar i nationell rätt när det gäller möjligheterna att bilda Europabolag. Om den nya formen av aktiebolag tillåts vara publika torde man inte kunna hindra bolaget från att genom antingen fusion eller ombildning bli ett Europabolag. Ett sådant bolags vinstutdelning kan inte begränsas på det sätt som föreslås ske beträffande den nya formen av aktiebolag.

PRV anser att det under vissa betingelser skulle kunna finnas bredare intresse för aktie-teckning i enskilda aktiebolag av den nya formen och att det därför är lämpligt att låta dessa bolag kunna rikta erbjudanden om förvärv av aktier till hela kretsen av intressenter. Detta innebär att aktiebolag av den nya formen bör, som utredningen föreslår, vara undantagna från bestämmelserna 1 kap. 4 § första och andra styckena ABL om förbud att rikta erbjudanden till en vidare krets av intressenter.

Föreningen kooperativ utveckling i Sverige (FKU)

Vi har inga invändningar mot utredningens slutsatser, men anser att avsnittet visar på svårigheten med att begränsa uppdraget till aktiebolagsformen.

Sveriges advokatsamfund

Enligt aktiebolagslagen får ett privat bolag inte vända sig till allmänheten för kapitalanskaffning. Det är därför knappast strukturellt riktigt att stadga att ett icke-vinstutdelande aktiebolag är ett privat aktiebolag, som i vissa hänseenden får anskaffa kapital från allmänheten. Lagtexten borde rimligtvis utformas så att aktiebolag är privat aktiebolag, publikt aktiebolag eller icke-vinstutdelande aktiebolag. För icke-vinstutdelande aktiebolag gäller bestämmelserna om privat aktiebolag om inte annat föreskrivs.

4 Vinstutdelningsbegränsningarnas utformning

Kammarrätten i Göteborg

Vinstutdelningsbegränsningar

Förslaget innebär att i ett bolag med begränsad vinstutdelning skall det av aktieägarna tillskjutna beloppet läggas till grund för beräkning av tillåten utdelning och utdelning av utdelningsbara vinster för de senaste fem räkenskapsåren skall tillåtas. Med av aktieägarna tillskjutet belopp avser man både kontanta medel och apportegendom som tillskjutits vid bolagets bildande och vid nyemission. Däremot skall medel från fondemission inte ingå i beräkningsunderlaget. Det senare ställningstagandet motiverar utredningen med att det är olämpligt att "tvinga" framför allt mindre bolag, som ofta har behov av att lägga upp en buffert, att dela ut vinst varje år för att inte pengarna i fråga skall vara oåtkomliga för all framtid. Utredningen, som i betänkandet framhåller att en utgångspunkt för arbetet varit att den nya bolagsformen i så liten utsträckning som möjligt skall avvika från vad som gäller för övriga bolag, lämnar emellertid inte någon motivering till varför man valt en tidsgräns på fem år. Det finns i dag inte någon motsvarighet till denna begränsning och begränsningen medför så vitt kammarrätten kan förstå att man efter fem år ändå tvingar bolagen till en viss årlig utdelning, oavsett det aktuella årets resultat och eventuella behov av konsolidering.

Gåva till annan verksamhet

I betänkandet förslås inte några särskilda bestämmelser om gåva till annan verksamhet. Detta medför att de nuvarande reglerna, som innebär att summan av ett aktiebolags gåvor aldrig får överstiga vad som är tillgängligt för vinstutdelning, även kommer att äga tillämpning avseende aktiebolag av den nya formen. Något förbud mot att lämna såväl gåva som utdelning finns inte för närvarande men eftersom utrymmet för vinstutdelning i ett vanligt aktiebolag minskar om en gåva lämnas kan summan av gåva och utdelning aldrig överstiga det för utdelning tillgängliga beloppet. Om ingen ändring görs i lagtexten kommer det emellertid inte heller för ett aktiebolag med begränsad vinstutdelning att gälla något sådant förbud. Eftersom kopplingen mellan utgiven gåva och utrymmet för utdelning enligt föreslagna 20:6 saknas uppstår därför den komplikationen att om vinsten är tillräckligt hög så kan därför ett sådant bolag lämna en gåva motsvarande värdet av det belopp som finns tillgängligt för vinstutdelning enligt föreslagna 20:6 ABL samtidigt som maximalt belopp lämnas i utdelning. Ett sådant förfarande skulle emellertid enligt kammarrättens mening innebära ett omotiverat avsteg från de principer för gåva och vinstutdelning som gäller för vanliga aktiebolag och minska de föreslagna bestämmelsernas skyddsvärde då de - förutsatt att verksamheten ger tillräckligt stort överskott - öppnar möjlighet till ett kringgående av reglerna om vinstutdelningsbegränsning. Detta torde inte vara avsett av utredningen. Förslaget bör därför enligt kammarrättens mening kompletteras med en bestämmelse av innebörd att summan av lämnade gåvor i ett bolag med begränsad vinstutdelning skall avräknas vid beräkning av det belopp som finns tillgängligt för utdelning.

Överskott vid bolagets likvidation

Utredningen förslår att vid skifte i samband med bolagets likvidation skall aktieägarna erhålla belopp motsvarande det aktiekapital de tillskjutit bolaget samt vad de kunnat erhålla i vinstutdelning. Som redogjorts för ovan skall vinstutdelning kunna sparas i fem år, därefter är medlen oåtkomliga för utdelning till aktieägarna. Så vitt kammarrätten kan förstå skall sådan sparad utdelning efter femårsperioden inte heller kunna utbetalas vid likvidation, vil-

ket innebär ytterligare ett incitament för aktieägarna att oavsett det aktuella årets verksamhetsresultat ta ut tidigare sparad utdelning för att undvika att femårsgränsen passeras.

Koncernbidrag

I betänkandet föreslås bestämmelser av innebörd att koncernbidrag från ett aktiebolag av den nya formen inte i något fall får överstiga vad bolaget kunnat dela ut som vinst till aktieägarna under det aktuella räkenskapsåret. I specialmotiveringen till 20:7 ABL framhålls att medel som är tillgängliga för vinstutdelning "i stället får användas, helt eller delvis, till koncernbidrag". Denna begränsning framgår emellertid inte av föreslagen lagtext. Något förbud mot att lämna såväl koncernbidrag som utdelning finns inte för närvarande men eftersom utrymmet för vinstutdelning i ett vanligt aktiebolag minskar om ett koncernbidrag lämnas kan summan av gåva och utdelning aldrig överstiga det för utdelning tillgängliga beloppet. Om ingen ändring görs i lagtexten kommer det emellertid inte heller för ett aktiebolag med begränsad vinstutdelning att gälla något sådant förbud. Eftersom kopplingen mellan utgivet koncernbidrag och utrymmet för utdelning enligt föreslagna 20:6 saknas uppstår därför samma komplikation som redogjorts för ovan beträffande gåva. Enligt kammarrättens mening bör därför även tilläggas en bestämmelse av innebörd att summan av lämnade koncernbidrag i ett bolag med begränsad vinstutdelning skall avräknas vid beräkning av det belopp som finns tillgängligt för utdelning.

Länsrätten i Stockholms län

Nedsättning av aktiekapitalet

Utredningen föreslår att ingen av de föreslagna aktiebolagsmodellerna skall få sätta ner aktiekapitalet för återbetalning till aktieägarna. Detta förslag är konsekvent såvitt avser modellen som är belagd med vinstutdelningsförbud. Modellen med begränsad vinstutdelning bör däremot enligt länsrättens mening tillåtas sätta ner aktiekapitalet för återbetalning till aktieägarna så länge nedsättningsbeloppet håller sig inom ramen för vad bolaget får dela ut.

Koncernbidrag och fusion

Utredningen föreslår att ett icke-vinstutdelande bolag inte skall få föra över medel till ett annat bolag inom koncernen och att ett bolag med begränsad vinstutdelning skall få göra sådan överföring bara om överföringen håller sig inom ramen för vad som är utdelningsbart i bolaget. För båda modellerna föreslår utredningen att överföring av medel skall vara tillåtet så länge transaktionen är affärsmässigt motiverad.

Vad som menas med att transaktionen skall vara "affärsmässigt motiverad" framgår inte klart av motiven. Sannolikt avses att transaktionen i fråga skall ha skett på marknadsmässiga villkor. Såvitt länsrätten kan utläsa av motiven (s. 120 ff) åsyftas överföringar som är av karaktären driftskostnader, dvs. betalningar för koncerninterna köp och försäljningar av varor och tjänster. Att sådana medelsöverföringar alltid skall vara tillåtna är för länsrätten en självklarhet som inte behöver komma till uttryck i lagtexten.

Såvitt länsrätten uppfattar utredningens förslag avser utredningen att förbjuda, respektive begränsa, möjligheterna att utan någon form av vederlag eller motprestation, överföra medel till ett annat bolag inom koncernen, dvs. lämna koncernbidrag. Som utredningen själv påpekar måste koncernbidrag från dotterföretag till moderföretag samt från moderföretag till icke helägt dotterföretag rymmas inom ramen för vad som är utdelningsbart i bolaget. För sådana koncernbidrag behövs därmed inte någon särskild bestämmelse som begränsar

möjligheterna att lämna koncernbidrag, utöver de föreslagna vinstutdelningsrestriktionerna. När det gäller koncernbidrag från moderbolag till helägt dotterföretag anser utredningen att det behövs en särskild regel om koncernbidrag eftersom moderbolaget, för det fall dotterföretaget är ett bolag utan vinstutdelningsbegränsning, i annat fall med hjälp av koncernbidrag skulle kunna slussa medel ut ur koncernen till moderbolagets ägare. Länsrätten har svårt att förstå detta argument eftersom en eventuell värdeöverföring till moderbolagets ägare inte kan ske direkt från dotterföretaget utan måste passera moderbolaget.

Förbudet respektive begränsningen att lämna koncernbidrag föreslås gälla oavsett om det mottagande bolaget är ett ”vanligt” aktiebolag eller ett aktiebolag som är belagt med vinstutdelningsbegränsning. För det fall någon särskild begränsningsregel över huvud taget anses nödvändig anser länsrätten att det finns anledning att skilja mellan dessa fall, särskilt mot bakgrund av att utredningen inte föreslår några begränsningar i möjligheterna att genomföra fusion så länge det övertagande bolaget är av samma typ som det överlåtande. Alternativt bör fusionsregeln ses över mot bakgrund av att syftet med utredningens förslag är att överskott som upparbetas i en viss verksamhet skall användas för att utveckla denna verksamhet. Mot denna bakgrund kan det möjligen ifrågasättas om fusion över huvud taget skall få ske eller om en sådan omstrukturering bara skall tillåtas för det fall de inblandade bolagen bedriver samma typ av verksamhet, t.ex. sjukvård.

Länsrätten vill i detta sammanhang peka på att utredningen inte alls har berört frågan om i vilken utsträckning ett bolag som är underkastat utdelningsrestriktioner skall tillåtas genomföra förändringar i verksamheten eller på vilket sätt verksamheten skall avgränsas. Ett bolag som enligt bolagsordningen skall bedriva skolverksamhet kan med utredningens förslag knappast vara förhindrat att flytta verksamheten till en ny kommun och då ”ta med” sig ett överskott som upparbetats med kommunala bidrag i en annan kommun. Inte heller torde förslagen förhindra att bolaget övergår från att bedriva grundskola till att bedriva gymnasieskola.

Tillskjutet aktiekapital och fondemission

När det gäller bolag med begränsad vinstutdelning föreslår utredningen att vinstutdelningen delvis skall basera sig på vad aktieägarna har tillskjutit bolaget i form av aktiekapital. Tillskotten kan bestå av kontanta medel och av apportegendom. Däremot bör enligt utredningen inte medel till följd av fondemission ingå i beräkningsunderlaget (s. 113). Länsrätten ifrågasätter detta förslag. Fondemission kan ske bl.a. genom överföring till aktiekapitalet av belopp som kan delas ut i bolaget (4 kap. 16 § ABL). Enligt länsrättens mening bör denna typ av fondemission beaktas vid beräkningen av utdelningsbara medel i bolaget. Aktieägarna hade ju i stället för att låta det utdelningsbara beloppet kvarstå i bolaget, för att senare föra över det till aktiekapitalet genom en fondemission, kunnat ta ut medlen i form av vinstutdelning och sedan skjuta till dem igen i samband med en nyemission och på så sätt öka utdelningsutrymmet. Den situationen att ägarna ”hoppas över” vinstutdelningen och i stället låter utdelningsbara medel direkt omvandlas till aktiekapital bör inte behandlas annorlunda i utdelningssammanhang.

Socialstyrelsen

I de båda föreslagna 20 kap. 7 § ABL anges att icke vinstutdelande aktiebolag som ingår i en koncern inte får föra över medel till ett annat företag inom koncernen om inte transaktionen är affärsmässigt motiverad. Enligt författningskommentaren skall förbudet att gå utöver de medel som är tillgängliga för vinstutdelning inte gälla transaktioner mellan företa-

gen i koncernen om dessa är affärsmässigt motiverade. Vad som anses vara affärsmässigt motiverat får lämnas över till praxis att bedöma.

Socialstyrelsen anser att uttrycket ”affärsmässigt motiverat” är vagt och kan förutses bli svårtolkat när ett aktiebolag bedriver t.ex. hälso- och sjukvårdsverksamhet. Det kan många gånger vara svårt att avgöra vilka överföringar av medel som gjorts på affärsmässiga grunder.

Skatteverket

I lagförslaget sägs att aktieägarna vid en likvidation ska kunna få tillbaka högst tillskjutet aktiekapital. Den maximala utdelningen i vinstutdelande bolag föreslås också beräknas på tillskjutet aktiekapital. Nyemissioner görs ofta till högre kurs än den nominella kursen på aktien. Överkursen ska enligt nu gällande bestämmelser tillföras bundet eget kapital utan att vara aktiekapital. Om förslaget leder till lagstiftning blir det i praktiken omöjligt för de nya bolagen att ge ut aktier till överkurs, eftersom överkursen inte får återbetalas till aktieägaren. Detta torde kunna leda till svårigheter vid bl.a. apportemissioner.

Enligt Skatteverkets uppfattning bör även av aktieägarna emitterat kapital som tillförts reservfonden behandlas som av dem tillskjutet kapital.

I betänkandet har inte berörts hur aktieägartillskott ska behandlas. Redovisningsmässigt ska mottagna aktieägartillskott för det mottagande bolaget behandlas som fritt eget kapital, dvs. inte ingå i aktiekapitalet. För givaren är villkorade tillskott att betrakta som efterställda lån till bolaget. Ovillkorade aktieägartillskott anses skattemässigt vara en del av anskaffningsutgiften för aktierna i bolaget.

Med tanke på formuleringen ”det av aktieägarna tillskjutna aktiekapitalet” torde inte givare av ovillkorade aktieägartillskott ha någon möjlighet att få tillbaka vad de tillskjutit till bolaget och inte heller att få någon utdelning på beloppet. Däremot skulle de eventuellt kunna sälja aktierna och på det sättet få tillbaka pengarna, eftersom tillskottet skattemässigt räknas in i anskaffningsutgiften för aktierna. Även vid en likvidation av bolaget kommer aktieägaren att få tillgodoräkna sig sitt tillskjutna ovillkorliga tillskott vid beräkningen av kapitalvinst.

Vid ett fortsatt lagstiftningsarbete bör klargöras hur aktieägartillskott ska behandlas.

SST Samarbetsnämnden

Nämnden vill peka på, och ifrågasätta, de mycket strikta begränsningar som föreslås gälla för bolags överskott om de föreslagna bolagsformerna likvideras. Vid likvidering skall kvarstående överskott endast kunna tillföras annat likartat bolag eller tillfalla Allmänna arvsfonden. SST anser att förslaget är alltför strikt och anser att det bör finnas möjligheter även till andra lösningar.

Det kan - i undantagsfall - uppkomma situationer som gör det rimligt att överföra befintlig verksamhet i annan verksamhetsform. Det kan bero på rent praktiska orsaker men även på att regelsystem förändras. Andra skäl för att verksamhetsformen måste förändras om bolaget efter något års verksamhet inte förmår erhålla fortsatt offentlig finansiering (t.ex. statliga eller kommunala bidrag) eller ”klarar” en offentlig upphandling.

Nämnden anser att om sådana ”rimliga” situationer uppkommer måste det finnas skäliga lösningar för övergång till annan lämplig verksamhetsform. Nämnden har dock inte trängt djupare in hur en lösning skulle se ut men vill peka på problematiken.

Patent- och registreringsverket

Reglerna beträffande vinstutdelningsbegränsningar anser PRV vara reglerade på ett lämpligt sätt i utredningens förslag.

PRV anser att utredningens förslag beträffande det överskott som kvarstår sedan bolagets skulder reglerats och aktieägarna erhållit medel, har en lämplig reglering. Då överskottet skall tillfalla antingen annat aktiebolag av den nya formen eller Allmänna arvsfonden så används överskottet på ett sätt som är förenligt med det syfte som motiverar vinstutdelningsbegränsning.

Av utredningens förslag framgår att ett aktiebolag av den nya formen skall få ingå som överlåtande bolag i en fusion endast om det övertagande bolaget också är ett aktiebolag av den nya formen. Genom denna begränsning kommer man att förhindra att överskottet i dessa bolag kommer ett vinstutdelande aktiebolag till godo för vidare överföring till dess aktieägare genom sedvanlig vinstutdelning och är därför enligt PRV:s uppfattning naturlig.

PRV ställer sig bakom förslaget beträffande en begränsning i möjligheten att sätta ned aktiekapitalet för aktiebolag av den nya formen. Aktiebolag av den nya formen skall inte tillåtas nedsättning av aktiekapitalet i syfte att åstadkomma återbetalning till aktieägarna. Genom denna begränsning säkerställs att bolagets vinster antingen helt eller till övervägande del stannar kvar inom bolaget samt att bolagets tillgångar inte överförs till andra.

Föreningen kooperativ utveckling i Sverige (FKU)

För en liten ägare, dvs en ägare som inte kan bestämma över bolaget, riskerar en aktie i bvü och i synnerhet i ivü att bli ett ”dött” kapital. När man väl tecknat aktien kommer man inte att bli av med den. För att intressera allmänheten/småsparare anser vi därför att ett finansiellt instrument som löper under en viss tid, liknande förlagsinsats i en ekonomisk förening, vore att föredra.

Under detta avsnitt vill vi även peka på möjligheten för aktiebolag att ta upp så kallade vinstandelslån, dvs ett lån där räntan bestäms med utgångspunkt från vinsten. Från ägarens synpunkt kan det vara en fördel att använda denna form av finansiering. Risken att förlora kapitalet är något mindre och den osäkra avkastningen kan motivera en högre möjlig ränta på rent affärsmässiga grunder. Innebär då detta en möjlighet att kringgå utdelningsbegränsningen eller skall räntan behandlas som utdelning?

Även andra tänkbara konstruktioner för att omvandla utdelning till ränta borde ha undersökts och behandlats.

Överskott vid likvidation

Utgår man från att syftet är att offentliga medel skall användas i den verksamhet de är avsedda för, borde överskottet i första hand gå tillbaka till denna verksamhet. Ett annat alternativ skulle kunna vara att det skall gå till ett annat ivü/bvü med samma finansier. Dessa lösningar förutsätter förstås att verksamheten i ett och samma bolag begränsas, vilket kan

vara svårt att genomföra i praktiken. Å andra sidan kan man inte hävda att syftet uppnås genom utredningens förslag, eftersom det i regel torde leda till att exempelvis medel som avsatts för äldres omsorg i en kommun används för allmännyttiga ändamål på annat håll.

Fusion

Vi har tidigare pekat på att utredningen inte behandlat frågan om förfogandet över aktierna. Eftersom fusion i praktiken innebär ett sådant förfogande, märks denna brist i utredningen även här.

När aktieägarna i det överlåtande bolaget överlämnar sina aktier till det övertagande bolaget får man aktier i det senare i utbyte. Därvid bestäms värdet på de nya aktierna med utgångspunkt från värdet på det överlåtande bolaget, dvs inklusive upparbetat överskott.

Huruvida detta förhållande kan missbrukas för att kringgå vinstutdelningsbegränsningen är svårt att bedöma. Det borde dock ha föranlett en närmare undersökning från utredningens sida.

Nedsättning av aktiekapitalet

Eftersom en ägare som kontrollerar bolaget har stora möjligheter att bestämma över vinst respektive förlust, kan man sannolikt utnyttja möjligheten att driva verksamheten med förlust en tid för att sedan sänka aktiekapitalet.

Koncernförhållanden

Ett och samma bolag kan driva verksamhet i många kommuner och många länder. Det är inte nödvändigt att dela upp verksamheten i flera bolag. Koncernmodellen tycks dock vara en utgångspunkt för utredningens förslag om hinder mot att föra över medel mellan verksamheter. Det är emellertid sannolikt att i den mån det knyts någon form av positiv särbehandling till ivu/bvu, kan sådana bolag komma att rymma ett flertal verksamheter. Allt i syfte att genom att undvika koncernmodellen slippa begränsningar i medelsanvändningen.

Även beträffande denna frågeställning finns det anledning att peka på svårigheten att kontrollera hur överskott och tillgångar används om man inte samtidigt inför begränsningar i fråga om verksamheten.

SABO

SABO har invändningar avseende förslagen om likvidation. Om utdelningen överskrids ska bolaget enligt utredningsförslaget likvideras och tillgångarna i första hand övergå till ett bolag av samma sort och i andra hand till Allmänna arvsfonden. Om bolaget ska överlåtas bör det ske till ett bolag som ha samma ambition och ändamål att utföra det som brukarna efterfrågar. Om lagstiftningen kommer att omfatta även de allmännyttiga bostadsföretagen bör för deras del liksom i dag stadgas att resurserna ska användas till att på annat sätt främja bostadsförsörjningen på orten.

5 Risker för missbruk och kringgående

Malmö tingsrätt

En hörnsten i förslaget är att vinstutdelning begränsas eller förbjuds. Utredningen uttalar att detta givetvis inte hindrar att marknadsmässiga löner för utfört arbete skall kunna utbetalas till aktieägare. Tingsrätten vill i detta sammanhang fästa särskild uppmärksamhet på de bevisproblem som kan tänkas uppkomma vid den minst sagt svårbedömda och komplexa frågan om när en lön kan anses vara icke marknadsmässig i sådan grad att den är att anse som ett kringgående av vinstutdelningsbegränsningar.

Länsrätten i Stockholms län

Utredningen föreslår att bolagets revisor särskilt skall granska att bolaget inte har överträtt den vinstutdelningsbegränsning respektive det vinstutdelningsförbud som föreslås gälla för respektive bolagsmodell samt i revisionsberättelsen anmärka om utdelning har skett i strid med regelverket. Enligt länsrättens mening tillför denna bestämmelse inte något väsentligt nytt i förhållande till den granskningsuppgift som revisorn har enligt de allmänna bestämmelserna om revision i 10 kap. ABL.

Utredningen föreslår vidare att revisorn genast skall sända en kopia av revisionsberättelsen till registreringsmyndigheten om berättelsen innehåller en anmärkning om att utdelningsbegränsningen respektive utdelningsförbudet har överträtts. Länsrätten skulle ha förståelse för detta krav för det fall det vore en förutsättning för att få bedriva en viss typ av verksamhet att utövaren iakttog särskilda vinstutdelningsbegränsningar. Så är emellertid inte fallet och länsrätten ifrågasätter starkt en ordning enligt vilken en revisor i ett privat aktiebolag, som det ju är fråga om, med en typiskt sett liten intressentkrets skall behöva rapportera särskilt till någon myndighet för det fall bolaget delar ut för mycket vinst.

Socialstyrelsen

Enligt utredningen skall det åligga revisorn att vid överträdelse av bestämmelserna om vinstutdelningsbegränsningen (se 20 kap 6 § ABL) genast skicka en kopia av revisionsberättelsen till registreringsmyndigheten, dvs. Patent- och registreringsmyndigheten (PRV). Det ankommer sedan på PRV att antingen få bolaget att vidta rättelse eller vända sig till allmän domstol med en anmälan om tvångslikvidation. Det kan ifrågasättas om inte samma förfarande skall tillämpas vid överträdelser av reglerna om koncernbidrag.

Socialstyrelsen ställer sig överhuvudtaget tveksamt till om de kontrollmöjligheter som utredningen föreslår kommer visa sig vara tillräckliga. Det kan komma att krävas en mer omfattande kontrollapparat för att se till att aktieägarna inte kringgår vinstutdelningsbegränsningen genom exempelvis uttag av oskäligen löner, felaktig hyressättning m.m.

Skatteverket

Av kommittédirektiven (s. 169 i betänkandet) framgår, att utredaren särskilt ska uppmärksamma frågan om hur man kan förebygga kringgående av vinstutdelningsbegränsningarna.

I den nya bolagsformen är utdelning av bolagets överskott begränsad på visst närmare angivet sätt eller inte alls tillåten. Det gäller såväl vid vinstutdelning, nedsättning av aktiekapitalet i kombination med utbetalning till aktieägarna som vid utbetalning av överskott till aktieägarna vid likvidation. Särskilda regler föreslås för dessa situationer.

För att förebygga kringgåenden finns vidare regler om koncernförhållanden, fusion och ändring av bolagskategori.

Det finns emellertid flera andra sätt att mer eller mindre dolt, direkt eller indirekt, föra över värden från ett aktiebolag till dess ägare i annan form än genom av bolagsstämman beslutad vinstutdelning.

Det går att göra uttag exempelvis genom lön som överstiger vad som kan anses marknadsmissigt, prissättningar på köp och försäljningar av varor eller tjänster. Till den del sådana transaktioner genomförs utgör den del av utbetalningen från aktiebolaget, som inte svarar mot något vederlag en förtäckt utdelning.

Som exempel kan följande nämnas. Enligt förslaget ska ett aktiebolag av den nya formen kunna ingå i en koncern med vinstutdelande företag av olika slag. Det kan finnas risk för att detta utnyttjas genom att vinstmedel genom svårbedömda internttransaktioner förs över till de vinstutdelande företagen i koncernen. Ett bolag av den nya formen som arbetat upp ett varumärke kan i en koncern med vinstutdelande bolag föra över stora värden till ett vinstutdelande företag i koncernen genom att överlåta rätten till varumärket till underpris. Det är mycket svårt att fastställa rätt värde vid en sådan överlåtelse.

Det kan också tänkas att aktieägarna i ett icke vinstutdelande bolag med stora övervärden tillgodogör sig överskott i detta genom att byta sina aktier till aktier i ett vinstutdelande bolag. Köparna kan å sin sida tänkas tillgodogöra sig värden som finns i det tillbytt bolaget via svårkontrollerade internttransaktioner. Köparna kan också tänkas ombilda ett annat bolag i koncernen som innehåller förluster till ett icke vinstutdelande bolag. Bolagen kan fusioneras med varandra och vinsterna kan utnyttjas genom kvittning mot förluster i koncernen.

Man kan befara att incitamentet för att göra sådana transaktioner kommer att bli större i bolag av den nya formen än i andra bolag, eftersom ett eventuellt överskott vid upplösningen av bolaget tillfaller antingen visst annat bolag av samma form (om så föreskrivs i bolagsordningen) eller Allmänna arvsfonden.

I betänkandet framhålls att det är viktigt att säkerställa att de tillgångar och det eventuella överskott som finns i ett bolag av den nya formen inte kommer andra än bolaget till godo. Utredningen har trots den uttalade uppfattningen inte ansett att det finns behov av något särskilt kontrollorgan. Kontrollen ska ske genom revisorernas granskning. Av den föreslagna bestämmelsen i 20 kap. 5 § aktiebolagslagen framgår att revisorn särskilt ska granska att bolaget inte överträtt bestämmelserna om vinstutdelningsbegränsning. Anmärkning ska i förekommande fall göras i revisionsberättelsen.

Särskilt inom koncerner är internvinstgranskning komplicerat. Skatterevisorer ställs inför stora problem vid granskning av koncerner med verksamhet i flera länder. De bolagsrevisorer som ska granska koncerner med den nya typen av bolag i koncernen kommer att ställas inför liknande problem.

Skatteverket ifrågasätter om den föreslagna ordningen för kontroll är tillräcklig för att hindra att bolagets överskott lämnar bolaget.

Bokföringsnämnden

I aktiebolagslagen finns regler för att hindra otillåten värdeöverföring från bolaget till aktieägarna. Det är ofta svårt att i det enskilda fallet bedöma när en värdeöverföring skett. I ett vinstutdelande aktiebolag kan dessa svårigheter hanteras bl.a. på grund av att frågan om en värdeöverförings lagenlighet normalt blir aktuell först då det bundna egna kapitalet inte finns kvar i bolaget efter överföringen. Reglerna om vinstutdelning har också visst stöd i allmänna företagsekonomiska principer – ett företag som dräneras på mer kapital än det som tillförs eller genereras kan i längden inte överleva.

I de nu föreslagna bolagsformerna kommer det oftare att bli problem att bedöma om otillåtna värdeöverföringar skett. Bedömningarna kommer också att bli svårare. Svårigheterna består i att bedöma om transaktioner mellan bolaget och dess ägare innefattar otillåtna värdeöverföringar. Att i praktiken bedöma vad som är marknadsmässig lön, prissättning, ränta osv. är mycket svårt. Regelverket stöds i detta fall inte heller av allmänna företagsekonomiska principer – det är nämligen fullt möjligt att systematiskt och över en längre tid genomföra värdeöverföringar som kommer i konflikt med reglerna för icke-vinstutdelande bolag, utan att detta hotar företagets överlevnad.

Problemet med värdeöverföringar i företag som inte alls eller i begränsad omfattning får dela ut vinst finns redan idag. Situationen kommer emellertid att bli helt annorlunda om de bolag som ska följa de nu föreslagna bolagsformerna ges en särställning i vissa avseenden och bolagsformerna därför i praktiken ska fungera som en garanti för att vinstutdelning inte äger rum.

Enligt BFNs mening gäller sammanfattningsvis följande. Särskilda bolagsformer för icke-vinstdrivande bolag kommer – om bolagen ska ges en gynnad ställning – att ställa helt andra krav på regelverket och tillämpningen av detta än de krav som gäller för vanliga aktiebolag idag. Det är osannolikt att de nu gällande reglerna och den nu befintliga kontrollen eller de förslag kommittén lämnar kommer att vara tillräckliga. Skulle man välja att gå vidare med förslaget bör därför reglerna om värdeöverföringar och kontroll av dessa prövas vidare.

Patent- och registreringsverket

PRV anser att det inte finns anledning att tillskapa en särskild kontrollmyndighet eller annat kontrollorgan för den nya formen av aktiebolag. Det är tillräckligt om bolagens revisor och PRV kontrollerar att aktiebolagslagens bestämmelser följs och kan ingripa på förslaget sätt om så inte är fallet.

Efter att revisorn har skickat kopia på revisionsberättelsen till PRV vid misstanke om överträdelse av vinstutdelningsbegränsningen i 20 kap. 6 § ABL, bör sedan PRV som framgår av betänkandet utan dröjsmål vidta åtgärder för att i första hand uppnå rättelse och i andra hand initiera förfarande om tvångslikvidation vid allmän domstol.

PRV anser att det bör klargöras vilka åtgärder som verket kan vidta för att uppnå rättelse. Det bör även framgå om PRV har rätt att ta ut avgifter från bolaget vid detta förfarande. Skall det utgå avgifter för dessa typer av ärenden, skall detta vara reglerat i aktiebolagsförordningen.

PRV anser även att det behövs ett förtydligande beträffande verkets möjligheter att publicera en revisorsanmärkning om överträdelse av vinstutdelningsbegränsningen i 20 kap. 6 § ABL.

Konkurrensverket

Enligt det aktuella betänkandet skall ett aktiebolag av den nya formen få ingå i en koncern. Detta bolag tillåts dock inte att till ett annat bolag i koncernen överföra medel som överstiger högsta tillåtna belopp för vinstutdelning annat än vid affärsmässigt grundade transaktioner. Det kan bli svåra gränsdragningsproblem kring vad som är tillåtet och otillåtet bidrag mellan de olika bolagen. Denna fråga borde ha analyserats ytterligare av utredningen. Det kan samtidigt konstateras att frågan illustrerar väl svårigheterna med de föreslagna bolagsformerna.

Enligt utredningsdirektivet skall utredningen särskilt uppmärksamma hur man kan förebygga att vinstutdelningsbegränsningarna kringgås. Enligt Konkurrensverkets uppfattning har utredningen inte utrett eller analyserat denna fråga tillräckligt. Utredningen anser vidare att det inte behövs något särskilt kontrollorgan för att följa upp de nya företagsformerna. Konkurrensverket är tveksam till denna bedömning, särskilt som utredningen inte närmare analyserat möjligheterna att kringgå föreslaget förbud mot vinstutdelning. Det enda som ger stöd för bedömningen att det inte behövs något särskilt kontrollorgan är utredningens slutsats att det blir en svag efterfrågan på föreslagna bolagsformer.

FAR

Utredningen har inte funnit att det skulle behövas något nytt kontrollorgan för att upprätthålla bestämmelserna om vinstutdelningsbegränsning och tvångslikvidation, men väl att revisorns roll vid granskningen skulle behöva stärkas. Utredningen föreslår därför att revisorn i anslutning till granskningen av årsredovisningen särskilt skall granska att bolaget inte har överträtt bestämmelserna om vinstutdelningsbegränsning. Det föreslås vidare att om revisorn skulle finna att anförda bestämmelser har överträtts skall detta föranleda en anmärkning i revisionsberättelsen och skall revisorn därutöver omedelbart och utan iakttagande av sedvanliga tidsfrister, skicka en kopia av revisionsberättelsen till PRV.

För det fall att lagstiftaren skulle vilja införa någon av de nya aktiebolagsformerna har FAR i och för sig inget att erinra mot att revisorn åläggs de nu berörda skyldigheterna, vilka ligger väl i linje med revisorns roll och uppgifter i andra liknande sammanhang.

Föreningen kooperativ utveckling i Sverige (FKU)

Tyngdpunkten i utredningens uppdrag och förslag ligger på att utforma regler om kontroll av överskott och övriga tillgångar.

Vi anser att denna inriktning förskjuter fokus från det väsentliga, nämligen den verksamhet som medborgarna eller samhället får för pengarna. Det finns i och för sig ett slags motsatsförhållande mellan ägarnas intresse att få utdelning på satsat riskkapital och allmänhetens intresse av att få ut mesta möjliga av våra offentliga medel, men det finns inget som garan-

terar att verksamheten är bättre och effektivare om det inte är möjligt att dela ut vinst till ägarna.

Inom skola, vård och omsorg består verksamhetens kostnader till mycket stor del av kostnader för personalen, som regel mellan 80 och 90% av de sammanlagda kostnaderna. Därutöver är det främst lokaler och utrustning som kostar. Nyttan av en enskilt driven verksamhet är alltså sakligt sett långt mer beroende av att resurserna används effektivt, än av om det förekommer utdelning till ägarna eller inte. Att automatiskt förknippa avsaknaden av formell vinstutdelning med kvalitet eller något annat positivt för det allmänna, är därför ytterst tveksamt.

Det är alltså inte ändamålsenligt att ”ivu” respektive ”bvü” med utredningens ord uppfattas som en ”garantistämpel” för kvalitet, om det innebär att någon vidare kontroll från den offentliga finansärens sida inte anses nödvändig.

Utredningens förslag har syftet att skapa kontroll över bolagets överskott och tillgångar i övrigt. Men kontrollen avser endast regelrätt utdelning och transaktioner som innebär omotiverade värdeöverföringar mellan bolaget och ägarna, direkt eller indirekt. Utredningen har inte behandlat frågan om förfogandet över aktierna eller värdeöverföringar mellan olika verksamheter inom ett och samma bolag.

Enligt vår uppfattning är detta en allvarlig brist. En aktieägare kan ju tillgodogöra sig ett upparbetat överskott lika enkelt genom att sälja aktien som genom beslut om utdelning. Denna möjlighet är för övrigt en av hörnstenarna i aktiebolagets konstruktion. Enligt nuvarande regler är det också möjligt att finansiera en förlust i en verksamhet med överskottet av en annan. Med dessa förutsättningar är ett troligt scenario att det efterhand kommer att skapas en marknad för så kallade skalbolag ivu/bvü med upparbetade vinstmedel. Intresserade köpare av dessa bolag kommer då att vara entreprenörer med uppdrag inom offentlig verksamhet.

För att de föreslagna reglerna skulle få den önskade effekten – att offentliga medel används för det avsedda ändamålet – skulle det vara nödvändigt att komplettera förslagen. Dels genom att begränsa verksamheten i ett ivu/bvü till ett uppdrag eller uppdrag av samma slag åt en och samma offentliga uppdragsgivare (vilket kan vara negativt ut andra aspekter, ur utförarens/uppdragstagarens perspektiv), dels genom någon form av kontroll över aktierna, till exempel genom att förhindra att kommersiella ägare får kontroll över bolaget.

Föreningen kooperativ utveckling i Sverige (FKU)

Utredningen gör bedömningen att ivu/bvü kommer att användas i relativt blygsam omfattning om man inte knyter någon form av positiv särbehandling till bolagsformen. Man anser att det då räcker med att bolagets revisor kontrollerar att reglerna efterlevs. Om positiv särbehandling däremot blir aktuell, anser man att även kontrollmöjligheterna bör ses över.

Vi delar utredningens bedömning att den föreslagna bolagsformen inte tillgodoser något egentligt behov för närvarande. Däremot anser vi inte att detta förhållande motiverar att kontrollfunktionen läggs på revisorn.

Revisorns primära roll är att granska ledning och förvaltning för ägarnas räkning. Revisorn är alltså i första hand ägarnas representant. Därutöver har revisorn vissa skyldigheter gentemot det allmänna och eventuella borgenärer.

Eftersom de föreslagna reglerna avser att förhindra ägarna att tillgodogöra sig överskott utöver vad som tillåts, kommer kontrollen att avse deras agerande. Förslaget innebär därmed att revisorn åläggs en omfattande kontroll av dem som utsett honom/henne. Revisorn skall inte bara kontrollera att bolagsordning och relevant lagstiftning efterlevs. Han/hon skall dessutom pröva alla direkta och indirekta transaktioner mellan bolaget och ägarna. Enligt vår uppfattning innebär detta en orimlig situation för revisorn. Det föreligger en uppenbar risk att hamna i en lojalitetskonflikt. Därför borde utredningen, oavsett i vilken utsträckning ivu/bvu kan komma att användas, ha övervägt en fristående kontrollinstans med uttalat uppdrag att tillgodose det syfte som hela förslaget har som ursprung, nämligen att offentliga medel används för avsett ändamål.

Vad gäller PRV:s uppgift i detta sammanhang finns också en rad oklara frågeställningar. Enligt nuvarande regler är det i princip endast formella brister som kan leda till tvångslikvidation. Enligt förslaget skall även icke affärsmässiga transaktioner kunna leda till denna konsekvens. Det finns därför anledning att fråga vilka befogenheter PRV har vad gäller att utreda sådana transaktioner samt vilken grad av bevisning som behövs för att försätta bolaget i tvångslikvidation. I detta hänseende hänvisar utredningen till kommande praxis, vilket inte är tillfredställande med tanke på komplexiteten i dessa frågor.

Man borde även ha övervägt de mer övergripande konsekvenserna av en tvångslikvidation med tanke på att bolaget förmodas ha det offentliga som uppdragsgivare eller finansiär av annat slag. Likvidationen kommer således att få konsekvenser även för finansiären, exempelvis genom att verksamhet läggs ner, måste handlas upp på nytt osv.

Utredningen anser att sanktioner bör övervägas om ivu/bvu förknippas med förmåner.

Med tanke på syftet bakom utredningens förslag anser vi att någon form av sanktion vore motiverad. Skadan för en finansiär, som tagit utdelningsbegränsningen i beaktande, blir lika stor oavsett eventuell förmånlig behandling. Det kan dock vara svårt att avgöra vem som har rätt till skadestånd osv om det finns flera finansiärer/uppdragsgivare.

Juridiska fakultetsnämnden vid Lunds universitet

Den nya bolagsformen är en organisation som inte skall drivas för ägarnas privategoistiska syften. Kommittén framhåller således åtskilliga gånger att reglerna för den nya bolagsformen avser att säkerställa att bolagets förmögenhet inte kommer andra än bolaget till godo i vidare mån än lagen föreskriver. Om aktieägandet i ett företag är spritt kommer skyddsreglerna normalt att fungera som tänkt. Men i fåmansaktiebolag utesluter de föreslagna reglerna inte egennyttiga förfoganden från ägarnas sida över bolagets medel. Inget hindrar således ägaren av ett enmansaktiebolag att genom egna löneuttag öka bolagets kostnader så att bolaget inte redovisar någon vinst. Att det förhåller sig så bekräftas av utredningen. På liknande vis kan reglerna som begränsar utskiftning av bolagsförmögenhet till ägaren tämligen enkelt kringgå genom att denne till bokfört värde köper värdefulla tillgångar från bolaget. Mellan koncernbolag kan vidare varor och tjänster avyttras till priser som i realiteten innebär att förmögenhet slussas mellan företagen. I nämnda fall skall (i princip) uttagen beskattas, men poängen är att den nya bolagsformen i praktiken inte är en garant mot privatnyttiga förfoganden från ägarens sida. Det händer förvisso att en rättsregel inte alltid fungerar som tänkt. Men då själva idén med den föreslagna bolagsformen är att begränsa vinstutdelning - och att på så vis ge företaget goodwill - blir möjligheterna att kringgå skyddsreglerna anmärkningsvärda. Tillspetsat kan den nya bolagsformen bli ett verktyg för manipulationer.

Fakultetsstyrelsen anser att risken för missbruk är ett viktigt argument mot den föreslagna bolagsformen.

Kooperativa institutet

Att försöka begränsa vinstutdelning är enligt vår mening en illusion. Det finns flera sätt att kringgå sådana bestämmelser.

Utredarens förslag är att genom begränsande regler för koncernbidrag förhindra att vinster i strid med syftet med bolaget förs över till aktieägarna den vägen. Den bestämmelsen hindrar dock inte andra typer av kringgående av vinstutdelningsförbudet. Sådana tänkbara metoder för kringgående kan exempelvis vara att genom ett annat koncernbolag eller ett sidoordnar bolag hyra ut verksamhetslokalerna till höga hyror eller att på samma sätt ta ut höga priser på olika tjänster eller att genom ett annat bolag anställa all personal och sedan hyra ut personalen till verksamhetsbolaget till höga kostnader. Det torde vara mycket svårt att bevisa att sådana kostnader inte är affärsmässigt motiverade.

Om statsmakterna vill begränsa eller helt förhindra vinstutdelning inom privata företag inom vård, skola och omsorg krävs andra lösningar.

Svenskt Näringsliv

Aktiebolagslagen omfattar idag såväl globala koncerner som enmansbolag. Detta påpekas ibland som en nackdel särskilt för mindre företag som får en mera svåröverskådlig aktiebolagslag med en mängd bestämmelser som inte berör de små företagen. De olika särregler som utredningen föreslår för de nya aktiebolagsformerna ökar aktiebolagslagens komplexitetsgrad ytterligare.

Begreppet vinst och vinstutdelning har inte har någon entydig innebörd och risken för kringgåenden är uppenbar. Det torde vara svårt att förutse alla de olika sätt på vilka vinster kan överföras och uppfinningsrikedomen visar sig vara stor, exempelvis i vissa försäkringsbolag. Det krävs därför en kontinuerlig beredskap för att göra ändringar i bestämmelserna liksom en omfattande och kostsam kontrollapparat .

Sveriges läkarförbund

Rent tekniskt anser Sveriges läkarförbund vidare att det är tveksamt om det finns möjlighet att konstruera ett legalt nät kring verksamheterna så att pengar inte ändå kan slussas ut ur företagen.

Vårdförbundet

Vinstutdelningsbegränsning kan kringgås på olika sätt och det kan uppkomma gränsdragningsproblem som kan vara svåra att hantera. Den föreslagna nya bolagsformen kräver en omfattande kontrollapparat och lägger ett stort ansvar och merarbete på revisorerna, PRV och domstolsväsendet som har att pröva frågorna om överskridande av vinstutdelningsbegränsningen. Även om den nya bolagsformen inte förväntas få så stor omfattning kräver

den nya bolagsformen att dessa instanser ges tillräckliga resurser och förutsättningar för att utföra sina uppdrag.

Almega

De nya bolagsformerna kan, om de genomförs, medföra en avsevärd gränsdragningsproblematik och ett behov av en kontrollapparat för att de nya bolagsformerna skall fungera som avses i förslaget. Det är värt att notera att med förslagets konstruktion kan de föreslagna bolagsformerna förekomma i alla branscher.

6 EG-rättsliga och konkurrensrättsliga aspekter

Kommerskollegium

Förslaget går ut på att två nya associationsformer med begränsad vinstutdelning skapas. Associationsformerna är primärt avsedda användas inom vissa tjänstesektorer (skola, vård och omsorg). Utredningen ställer i utsikt att associationsformerna även kan komma att användas för andra tjänstesektorer där det från allmän synpunkt kan finnas ett intresse att av verksamheten bedrivs utan vinstsyfte.

Vi bedömer att den föreslagna bolagsformen i sig inte strider mot EG-rätten.

Utredningen betonar att förslaget bygger på att de nya associationsformerna skall vara frivilliga.

Utredningen utesluter dock inte att användningen av bolagsformerna i framtiden kan bli ett formellt krav för att få utöva viss tjänsteverksamhet. Därför vill vi redan på detta stadium påpeka att artikel 49 i EG-fördraget som huvudregel förbjuder nationella regler som uppställer krav på viss bolagsform som en förutsättning för tjänsteutövning. De överväganden som utredningen framför vore enligt vår mening inte tillräckliga för att motivera ett krav på viss bolagsform som en förutsättning för tjänsteutövning.

Vi vill även uttrycka vår oro från konkurrenssynpunkt med anledning av utredningens tankar på olika incitament som skulle kunna göra bolagsformen mer attraktiv än andra associationsformer. Olika statliga incitament för bedrivandet av tjänsteverksamhet i de föreslagna bolagsformerna kan komma i konflikt med EG-fördragets statsstödsregler (artikel 87 i EG-fördraget).

Socialstyrelsen

Svenska myndigheter kan i framtiden komma att knyta tillstånd till viss verksamhet eller möjligheterna att erhålla offentliga bidrag o.dyl. till att verksamheten bedrivs i den nya formen av aktiebolag. Utredningen gör bedömningen att sådana villkor eventuellt kan komma i konflikt med EG-rättens grundprinciper. Socialstyrelsen anser i likhet med utredningen att denna frågeställning behöver grundligt belysas i senare utredningsarbete.

Den nya bolagsformen kan i framtiden komma att vara en förutsättning för att erhålla offentliga medel. Regeringen, Vänsterpartiet och Miljöpartiet träffade i februari 2004 en överenskommelse om vårdens ägarformer. Överenskommelsen innebär bl.a. att driften av sjukhus endast skall kunna överlämnas till entreprenörer som inte driver verksamheten med syfte att skapa vinst åt ägaren eller motsvarande intressent. Denna fråga skall utvecklas och regeringen kommer att lämna ett samlat lagförslag senare under året.

Socialstyrelsen anser att det finns anledning att i detta sammanhang titta närmare på hur lagen om offentlig upphandling, skattelagstiftningen m.fl. lagar överensstämmer med förutsättningarna för bedrivande av verksamhet i den nya formen av aktiebolag. Vidare bör, som tidigare nämnts, de EG-rättsliga aspekterna belysas.

Konkurrensverket

Därutöver bör framhållas att det för närvarande finns flera företagsformer med olika beskattningsregler m.m. En del av reglerna medför att företagen inte kan konkurrera på lika villkor. Förslaget innebär att det skulle tillskapas ytterligare företagsformer vilket väcker frågor om konkurrensneutralitet mellan olika företagsformer. Denna fråga har utredningen inte analyserat tillräckligt.

Ett eventuellt framtida krav på att föreslagna företagsformer skall användas när externa aktörer skall utföra vissa tjänster åt kommuner och landsting förutsätter ytterligare utredningsinsatser och överväganden. Här bör beaktas EG-rättsliga aspekter. Minst lika viktigt är att kartlägga effekterna för de företag som har avtal med kommuner/landsting och hur konkurrens- och effektivitetsförhållandena på berörda områden påverkas. Hänsyn bör tas till SimpLex-förordningen (1998:1820) om reglers effekter på små företags villkor och på konkurrensen.

Föreningen kooperativ utveckling i Sverige (FKU)

De olika företagsformerna är konstruerade för att fungera i olika sammanhang och för olika sammansättningar av intressenter. Tanken är att ägarna/medlemmarna skall använda den som är mest ändamålsenlig för dem. Det finns också associationer som är avsedda och konstruerade för bestämda verksamheter, exempelvis bostadsrättsföreningar och bankaktiebolag. Den av utredningen behandlade företagsformen tillför inget nytt i dessa hänseenden. I stället skall den, enligt direktiven, göras attraktiv genom förmånlig behandling.

Enligt vår uppfattning bör blivande företagare även fortsättningsvis välja företagsform med utgångspunkt från dess användbarhet för den verksamhet som planeras. Inte den goodwill formen kan tänkas vara förknippad med.

Företagarnas Riksorganisation

Fri konkurrens från privata utförare leder till högre kvalitet, högre effektivitet, nöjdare brukare och även bättre arbetstillfredsställelse för personalen. Privata utförare bidrar därför till att få ut mer av varje skattekrona.

Verksamheter som inte utsätts för konkurrens har en förmåga att stagnera. Varför spara när det ändå kommer ett anslag? Varför vara trevlig mot brukarna när de ändå inte har något alternativ? Varför ta initiativ till förbättringar när det kräver mycket för att få alla led högre upp i organisationen att lyssna och man ändå inte får något erkännande för förslaget?

Men konkurrensutsättning gynnar inte bara brukarna, utan även de anställda. I de privata alternativen har de som arbetar en högre arbetstillfredsställelse. Detta beror ofta på att de kan dra nytta av det lilla företagets fördelar, som kortare beslutsvägar och överblickbarhet.

Konkurrensutsättning innebär också att arbetstagarna har alternativa arbetsgivare och möjlighet att starta eget inom den verksamhet som de har yrkeserfarenhet från. Eller mer konkret så behöver inte sjuksköterskor, lärare och annan kompetent personal inom vård, omsorg m.m. byta yrke för att byta arbetsgivare eller kunna starta eget. Rekryteringen av arbetskraft till skattefinansierade verksamheter kan underlättas om dessa verksamheter drivs i privat regi.

Om det vid upphandlingar kommer att krävas att uppdragstagaren driver verksamheten i aktiebolag med begränsad vinstutdelning så kommer detta att leda till snedvridningar mellan företagsformerna. Enskilda näringsidkare och handelsbolag kommer t.ex. vara uteslutna och likaså personalkooperativ som drivs som ekonomisk förening. Detta kommer att missgynna småföretag.

Företagarna anser att krav på företagsform med begränsad vinstutdelning i upphandlingar m.m. hindrar den fria rörligheten inom EU. Det kan inte vara rimligt att företag etablerade i länder där det inte finns någon företagsform med begränsad vinstutdelning ska vara förhindrade att delta i upphandlingar.

FöretagarFörbundet

Skulle denna nya ”sociala” bolagsform införas torde konkurrensneutraliteten mellan nuvarande associationsformer härmed rubbas.

Grundläggande drivkrafter för privata ägarformer, med bl.a. obegränsat vinstintresse, är och förblir grundtanken i ett väl fungerat konkurrensutsatt näringsliv. Övergång till nya ”sociala” utdelningsbegränsade aktiebolag inom vård, skola och omsorg torde dessvärre icke påskynda sådan positiv näringsutveckling.

Juridiska fakultetsnämnden vid Lunds universitet

Man brukar säga att företagare inte skall ges olika villkor enbart på grund av valet av företagsform. De associationsrättsliga reglerna bör med andra ord vara konkurrensneutrala. Den föreslagna formen av aktiebolag medför inte direkt att neutraliteten åsidosätts. Ett sådant konstaterande är dock inte tillfyllest. Enligt fakultetsstyrelsen måste nämligen den nya bolagsformens framtida utnyttjande diskuteras. Eventuella skatteförmåner till den föreslagna bolagsformen står i strid mot neutralitetstanken. Och om offentliga myndigheter vid upphandling i framtiden favoriserar bolag av den föreslagna typen kommer neutraliteten att kränkas.

Som framgår av betänkandet har denna problematik även en EG-rättslig aspekt. Vid upphandling kan anbudsgivande företag från andra medlemsländer i viss utsträckning kräva konkurrensneutralitet. Ett rimligt antagande är att åtminstone non-profitföretag från andra EU-stater måste likabehandlas. Betänkandet innehåller inte en heltäckande genomgång av hur dessa företag reglerats inom unionen. Man kan inte utesluta att några av de lösningar som valts i nationell bolagsrätt är förmånligare för aktieägarna än de som förslaget innehåller, något som sin tur riskerar att medföra en snedvridning av konkurrensen i upphandlingssituationer. Vidare kan det inträffa att en svensk företagare väljer att delta i en upphandling här i landet genom nybildning av non-profitföretag i annat EU-land. Fakultetsstyrelsens anser att neutralitetsproblematiken bort belysas ytterligare.

Kooperativa institutet

Som utredningen själv påpekar är det tveksamt om EU-lagstiftningen medger att t.ex. utländska aktörer kan påtvingas en viss, nationell associationsform för att bedriva verksamhet i en medlemsstat. Med hänvisning till utgången i Sodemare-målet förefaller det där emot

vara fullt möjligt att den nationella rätten begränsar eller ställer upp villkor för privat verksamhet som bedrivs med offentlig finansiering. Förutsättningen är att den begränsande lagstiftningen är neutral i förhållande till alla inom EES-området verkande företag.

Nämnden för offentlig upphandling

Utredningen anger att flertalet av de sammanslutningar som lämnat synpunkter till utredningen har uttryckt en stor skepsis mot behovet av en ny aktiebolagsform. En majoritet av dessa har även framfört farhågor om att den nya bolagsformen i framtiden av myndigheterna kommer att påtvingas aktörerna på marknaderna antingen genom krav från upphandlande enheter eller som en förutsättning för att erhålla offentliga medel.

NOU vill därför anföra att det i samband med offentlig upphandling inte är möjligt att ställa krav på att en leverantör för att tilldelas ett kontrakt bedriver verksamheten i en särskild associationsform.

Upphandlingsreglernas syfte är att förverkliga den inre marknaden på så sätt att offentliga kontrakt i medlemsstaterna inte skall kunna förbehållas inhemska leverantörer. Medlemsstaterna ska se till att upphandlingsförfarandena i praktiken innebär att de offentliga marknaderna öppnas för konkurrens. EG-domstolen har därför i sin rättspraxis betonat att de grundläggande gemenskapsrättsliga principerna måste iakttas vid offentlig upphandling, nämligen principen om öppenhet (transparens), likabehandling, förbud mot nationell diskriminering, ömsesidigt erkännande och proportionalitet. Utredningen lägger inte heller fram några förslag på särbehandling av aktiebolag av den nya formen i samband med upphandling. NOU anser att möjligheter till särbehandling inte får finnas. Tilldelning av offentliga kontrakt skall därför även i praktiken ske utan ovidkommande hänsyn och utan någon preferens för en viss associationsrättslig form och utan hänsyn till leverantörens nationella hemvist. Alla fysiska och juridiska personer, inklusive ideella föreningar, skall behandlas lika och utan hänsyn till om de är offentligt eller privat ägda och om de delar ut vinst eller inte. Att direkt eller indirekt gynna eller missgynna en leverantör på grund av leverantörens associationsform är enligt NOUs uppfattning inte förenligt med upphandlingsreglerna.

NOU delar utredningens uppfattning att för det fall svenska myndigheter i framtiden kommer att knyta tillstånd till viss verksamhet eller möjlighet att erhålla offentliga bidrag och dylikt till att verksamheten bedrivs i den nya formen av aktiebolag kan sådana villkor eventuellt komma i konflikt med EG-rätten.

Möjlighet för aktiebolag av den nya formen att delta i offentlig upphandling

För att ett aktiebolag av den nya formen skall kunna erhålla offentliga kontrakt är det nödvändigt att bolaget kan kvalificera sig vid offentliga upphandlingar och därvid visa önskad grad av ekonomiska och finansiella styrka. Även förmåga till nyinvesteringar, vidareutbildning av personal, forskning och utveckling m.m. kan bli avgörande för bolagets förmåga att kvalificera sig som leverantör och/eller uppfylla förfrågningsunderlagets krav. NOU kan inte se att ett aktiebolag av den nya formen inte skulle kunna visa upp de bevis som krävs vid leverantörskvalificeringen. NOU kan däremot inte bedöma huruvida en leverantörs ekonomiska förutsättningar, och därmed möjlighet att kvalificeras till upphandlingar, skulle påverkas p.g.a. den begränsade vinstutdelningen.

Generella problem vid offentlig upphandling

De sammanslutningar som yttrat sig under utredningens arbete har även uppgett att en del av de problem och svårigheter som privata entreprenörer stöter på har sin grund i det upphandlingsförfarande som tillämpas. Särskilt allt för korta avtalstider anges vara ett problem. NOU anser att detta belyser vikten av ett seriöst upphandlingsarbete hos de upphandlande myndigheterna. Vad gäller avtalstider har NOU i ett yttrande till Regeringsrätten uttalat att avtalstidens längd får bedömas från fall till fall med hänsyn till karaktären av anskaffningen. Upphandling av vissa varor eller tjänster kan kräva en längre avtalstid för kontinuitetens skull. Detsamma gäller t.ex. drift av sjukhus eller andra avtal där stora investeringar måste göras av leverantören.

Svenskt Näringsliv

En annan negativ effekt är risken för snedvridning av konkurrensen. För att den nya aktiebolagsformen skall komma till användning krävs att den ges en gynnad ställning, antingen på det sättet att den skulle utgöra en förutsättning för att bedriva verksamhet inom vård, skola och omsorg, eller att investeringar i ett sådant bolag skattemässigt eller på annat sätt skulle gynnas.

Båda sätten är oacceptabla från konkurrenssynpunkt och innebär en uppenbar risk att de effektiva företagen hämmas i sin utveckling vilket är negativt för det aktuella verksamhetsområdet, exempelvis vård, skola och omsorg samt för den allmänna ekonomiska tillväxten.

Som framgår av bifogat utlåtande avgivet av professorn i europeisk rätt, Carl Michael von Quitzow uppkommer i förlängningen av utredningens förslag starka betänkligheter från gemenskapsrättslig synpunkt. Utredningen påpekar också själv i avsnitt 8 att för det fall tillstånd till viss verksamhet eller möjligheterna att erhålla bidrag o.dyl. skulle knytas till att verksamheten bedrivs i den nya formen av aktiebolag, kan sådan villkor eventuellt komma i konflikt med EG-rättens grundprinciper.

I detta sammanhang kan vara av intresse att notera att frågan om att enbart acceptera bolag utan vinstsyfte för verksamhet inom områdena vård, skola och omsorg tidigare aktualiserats på upphandlingsområdet men avvisats bland annat med hänvisning till EG-rätten och konkurrensen.

Sveriges läkarförbund

Även ur ett EG-rättsligt perspektiv finns betänkligheter mot krav att verksamheter inom de föreslagna samhällssektorerna måste bedrivas i någon av de föreslagna associationsformerna. Sveriges läkarförbund anser att dessa frågor bör bli föremål för fortsatt utredningsarbete.

Stockholms Handelskammare

För att den nya aktiebolagsformen skulle kunna komma till användning krävs, såsom också noteras i både direktiven och betänkandet, att den ges en gynnad ställning, antingen på det sättet att den skulle utgöra en förutsättning för att bedriva verksamhet inom vård, skola och omsorg, eller att investeringar i sådant bolag skattemässigt eller på annat sätt skulle gynnas.

Båda sätten är helt oacceptabla från konkurrenssynpunkt. De skulle också kunna komma i konflikt med EG-rätten.

Sveriges Redovisningskonsulters Förbund (SRF)

En anknuten fråga är om de nya formerna av aktiebolag kommer att bli en förutsättning för tillstånd och finansiering av verksamheter inom vård, skola och omsorg. Det skulle ge en naturlig marknad för de nya bolagstyperna, men samtidigt finns tveksamheter om sådana inskränkningar står i konflikt med EG-rättens grundprinciper om fri etableringsrätt och konkurrens.

Vårdförbundet

I utredningens uppdrag ingår inte att utreda om den nya bolagsformen i framtiden skall utgöra en förutsättning för bedrivande av verksamhet inom vissa områden eller för att få offentliga bidrag till verksamheten. Det finns dock ändå farhågor för att den nya bolagsformen skall utgöra krav för tillstånd att till drivande av verksamhet eller erhållande av offentliga medel och att den ska påtvingas aktörerna vid upphandlingar. Även om utredningen inte haft i uppdrag att utreda den frågeställningen nämns den i flera olika sammanhang i betänkandet.

Även om det ännu inte lämnats något förslag i en sådan riktning måste Vårdförbundet med kraft vända sig mot en sådan utveckling. Samtliga associationsformer bör behandlas konkurrensneutralt vid upphandlingsförfarandet, tilldelning av offentliga medel m.m. Skulle det inom ex. inom vården bara bli aktuellt med en enda typ av vårdgivare eller associationsform skulle det motverka den reella mångfald som förbundet eftersträvar.

Förbundet kan inte tillstyrka den nya bolagsformen om den i framtiden kommer att användas i syfte att begränsa konkurrensen av privata vårdgivare genom att utgöra krav för att kunna delta i upphandlingar m.m.

Almega

EG-rätten och LOU motsätter sig sannolikt möjligheten till olika villkor för olika verksamhetsformer i en upphandlingssituation. Trots detta och med erfarenheter av hur LOU hanteras idag, kan man inte bortse från risken att eventuellt nya aktiebolagsformer kan komma att felaktigt gynnas i framtida upphandlingar. Dessutom håller Almega det inte för otroligt att det allmänna kan komma att ställa krav på att verksamheter inom vissa sektorer skall bedrivas i en särskild associationsform som i trepartiöverenskommelsen om reglering vid övertagande av sjukhusverksamhet. Som tidigare nämnts har signaler på detta även förekommit beträffande friskoleetableringar.

Almeegas medlemsförbund rymmer verksamheter med olika motiv och driftsformer. Vi kan aldrig ställa oss bakom förslag som i praktiken gynnar vissa framför andra. Driftsformen för olika verksamheter skall, enligt Almega, inte påverka en verksamhets konkurrensmöjligheter. Istället är det kvalitet, resursutnyttjande, kompetens och måluppfyllelse som skall spegla en verksamhets konkurrenskraft. För de medlemsföretag som verkar på uppdrag åt

offentlig sektor är det medborgarnas preferenser som ska avgöra vilka företag som når framgång.

7 Incitament för att göra den nya bolagsformen attraktiv

Socialstyrelsen

Utredningen har haft i uppdrag att utröna behovet av särbestämmelser som kan göra den nya bolagsformen attraktiv och peka ut tänkbara incitament att bedriva verksamheten i den nya formen. Vidare har utredningen haft i uppdrag att analysera vilka konsekvenser sådana särregler och incitament kan ha för företag som bedriver verksamhet i annan form.

Företrädare för vissa sammanslutningar verksamma inom områdena skola, vård och omsorg har lämnat synpunkter till utredningen. En del av de problem och svårigheter som privata entreprenörer stöter på har sin grund i det upphandlingsförfarande som tillämpas, bl.a. genom att alltför korta avtalstider används. Dessa problem är snarare branschrelaterade än relaterade till val av associationsform för verksamhetens bedrivande.

Till utredningen har från vissa håll uttryckts en skepsis om behovet av den tänkta bolagsformen. Utredningen har därför dragit slutsatsen att den nya formen av aktiebolag inte kommer att användas i någon större skala. Att föreslå ändringar i skattelagstiftningen eller i lagen om offentlig upphandling har visserligen, som utredningen uppfattat direktiven, legat utanför utredningens uppdrag. Det har däremot stått utredningen fritt att överväga vilka civilrättsliga särregler som kan behövas för att göra den nya aktiebolagsformen attraktiv. Socialstyrelsen anser att det är en brist att utredningen inte i tillräcklig utsträckning har analyserat behovet av sådana särbestämmelser.

Konkurrensverket

Enligt utredningens direktiv skulle övervägas vilka civilrättsliga särregler som kan behövas för att göra den nya aktiebolagsformen attraktiv. Verket delar utredningens bedömning att det är svårt att se vad sådana bestämmelser skulle kunna innebära om man samtidigt vill bibehålla konkurrensneutralitet mellan olika associationsformer.

Föreningen kooperativ utveckling i Sverige (FKU)

Enligt direktiven är det tänkbart att det till den nya företagsformen framdeles knyts regler om att vissa slags verksamheter företrädesvis skall bedrivas i denna form. Enligt vår uppfattning saknar denna tanke helt och håller ägarperspektiv och skulle, om den genomförs, leda till en rad negativa konsekvenser. Inte minst för konsumenterna och andra brukare, personal, producenter och andra som vill driva kooperativ verksamhet.

Ägarperspektivet är en betydelsefull faktor vid valet av företagsform och i synnerhet vid valet mellan den slutna bolagsformen och den öppna föreningsformen. Exempelvis är föreningsformens öppna konstruktion och personliga medlemskap i regel mest ändamålsenliga för kooperativ verksamhet.

Utredningen har dock inte haft till uppgift att lämna förslag i detta hänseende. Däremot har man haft till uppgift att undersöka andra slag av särbestämmelser som gör den nya företagsformen attraktiv.

Enligt vår uppfattning bör en juridisk konstruktion av detta slag kunna leva på sina egna meriter. Tillgodoser den inget meningsfullt behov hos de tänkta ägarna saknar den helt enkelt existensberättigande. Att göra den attraktiv trots att den kanske inte behövs blir ganska märkligt. Dessutom kan man fråga sig vem den skall göras attraktiv för. För ägarna, som kanske borde ha valt en mera ändamålsenlig form, eller möjliga uppdragsgivare/finansiärer? Är det den senare gruppen direktiven syftar på blir det ännu märkligare. Visserligen stöter vi inom den kooperativa rådgivningsverksamheten på negativa attityder och bristande kunskap hos denna grupp gentemot formen ekonomisk förening, men den typen av problem löses inte på det sätt som direktiven pekar ut.

SABO

Utredningen har inte gått in djupare på att analysera de drivkrafter som kan finnas för att starta och driva bolag enligt den föreslagna lagstiftningen. SABO vill dock betona vikten av positiva incitament som kan göra företagsformen attraktiv. SABO delar också den uppfattning som framförs i kommun- och landstingsförbundets gemensamma yttrande att det är angeläget att företag som bedrivs i den föreslagna formen får möjlighet att tillämpa LOU på ett friare sätt.

8 Konsekvenser av förslaget

Patent- och registreringsverket

Den nya bolagsformen kommer att medföra konsekvenser för PRV i samband med dels registreringen, dels kontrollen av efterlevnaden av bestämmelserna om vinstutdelningsbegränsning och möjligheterna till tvångslikvidation av bolaget.

PRV menar mot den bakgrunden att de nya reglerna bör träda i kraft när myndigheter och näringsliv haft skälig tid, minst sex månader efter riksdagsbeslut, att vidta förberedande åtgärder.

PRV anser vidare att det inte behövs några övergångsbestämmelser.

PRV har redan i dag till uppgift att inför registreringen av aktiebolag granska bolagets bolagsordning samt i vissa fall ta ställning till tvångslikvidation av bolaget. Den nya aktiebolagsformen kommer innebära att PRV får något utökade uppgifter i dessa avseenden. Dessa extra uppgifter kommer att medföra en viss ökad kostnad för PRV, främst för anpassning av IT-systemen.

Företrädare för näringslivet har till utredningen uttalat skepsis om behovet av den tänkta bolagsformen, vilket antyder att den nya formen av aktiebolag inte kommer att användas i någon större skala. Andra kostnader, förutom anpassning av IT-systemen, bedöms därför bli mera marginella.

Eftersom PRV skall erhålla full kostnadstäckning genom avgifterna vid registrering av aktiebolag, är det viktigt att avgifterna till PRV i samband med registrering av aktiebolag av den nya formen, byte av aktiebolagsform samt tvångslikvidation ses över.

Föreningen kooperativ utveckling i Sverige (FKU)

Utredningens slutsats är att konsekvenserna blir små, eftersom den nya företagsformen kommer att användas i begränsad omfattning. Den slutsatsen är i och för sig inte tillfredställande. Å andra sidan är det svårt att dra mera långtgående slutsatser utan att veta vilka eventuella fördelar ivu/bvu skall förknippas med i framtiden.

Vi anser dock att utredningen grovt underskattat kostnaderna för den löpande kontrollen av regelverkets efterlevnad. Förmodligen blir det också kostnadsökningar på företagsnivån. Exempelvis om kooperativ i form av ekonomisk förening ombildas till den nya företagsformen med dess i de flesta fall större insatskapital och organisationskostnader.

Juridiska fakultetsnämnden vid Lunds universitet

Effekten av en ny företagsform är ofta svår att förutsäga. Men ett lagstiftningsuppdrag, där en ny typ av företag lanseras, bör hursomhelst baseras på en kvalificerad ekonomisk analys av de regler som föreslås. I betänkande finns endast ett begränsat antal – och föga djuplodande – synpunkter i denna fråga.

Erfarenheten visar att aktiebolag med syfte att dela ut vinst allmänt sett hushållar effektivare med sina resurser än organisationer med mer svepande syften. Val av ny organisation och teknik inom en utbildnings- eller vårdverksamhet kan göra denna lönsam och lönsamheten lockar fram nya idéer och nya finansiärer. Utredningsuppdragets ensidiga inriktning mot non-profit företag innebär att fokus flyttas från de viktiga frågorna om kvaliteten av ett bolags tjänster och hur kostnadseffektivt de kan framställas. Enligt fakultetsstyrelsens mening bör ekonomisk expertis ges i uppdrag att studera för- och nackdelar med non-profitföretag inom utbildnings- och vårdsektorn.

Bräcke Diakoni

I betänkandet sammanfattas under avsnitt 4.2 ,Vissa sammanslutningars syn på en ny aktiebolagsform, synpunkter utredningen tagit del av från berörda parter. Det är en i huvudsak väl sammanhållen bild som vi i stort ställer oss bakom. Vi vill speciellt citera ur detta avsnitt:

”De som sålunda bidragit med synpunkter har samstämmt, med något enstaka undantag, uttryckt stor skepsis mot behovet av en ny aktiebolagsform där vinstutdelningen till aktieägarna antingen begränsas eller helt försvinner ” (sid. 82).

Den enda fördel vi kan se med nya bolagsformer är en eventuellt tydligare image så att allmänheten lätt uppfattar vad som är ett icke vinstsyftande företag. Å andra sidan är det lätt att se att denna fördel hänger direkt samman med en uppenbar risk, särskilt för de av oss som sedan länge bedriver verksamhet i stiftelseform. Om just och enbart aktiebolag utan vinstutdelning uppfattas som kvittot på en seriös verksamhet utan vinstsyfte, kommer en redan befintlig verksamhet som bedrivs i annan form att ständigt behöva kommunicera varför man inte arbetar i den nya bolagsformen. Just för en stiftelse – som inte utan vidare kan starta ett nytt aktiebolag vare sig associationsmässigt eller skattemässigt – skulle detta kunna innebära en betydande nackdel.

9 Lagtekniska synpunkter

Hovrätten för Nedre Norrland

Förslagets utformning medför att reglerna för aktiebolag med begränsad vinstutdelning inte är helt lättillgängliga eller överskådliga. Vad beträffar utformningen av lagtexten anser hovrätten därför att särreglerna för aktiebolag med begränsad vinstutdelning bör inarbetas i befintliga kapitel i aktiebolagslagen. Vidare har hovrätten observerat att förslaget till ett nytt 20 kap. inte är konsekvent utformat. I 1 § anges att bestämmelserna i kapitlet gäller utöver vad som föreskrivs i övrigt i aktiebolagslagen, men i flera paragrafer hänvisas ändå till regler som gäller alla aktiebolag, t.ex. hänvisningen till 9 kap. i 2 § 3 st (bv) och hänvisningen till 6 kap. i 4 §.

Malmö tingsrätt

20 kap. 4 §

Tingsrätten anser att 20 kap. 4 § andra meningen kan utgå, eftersom vad som där föreskrivs redan följer av 20 kap. 1 § andra meningen.

20 kap. 12 §

Eftersom det är en förutsättning för registrering att bolagsordningen uppfyller de bestämmelser som gäller för icke-vinstutdelande aktiebolag respektive aktiebolag med begränsad vinstutdelning, föreslår tingsrätten att 20 kap. 12 § andra stycket får följande lydelse: ”Aktiebolaget skall anses ha blivit ett icke-vinstutdelande aktiebolag [ett aktiebolag med begränsad vinstutdelning] när beslutet om övergång till ett icke-vinstutdelande aktiebolag [ett aktiebolag med begränsad vinstutdelning] har blivit registrerat.”

20 kap. 5-8 §§

Tingsrätten noterar att revisorn i 20 kap. 5 § ålagts skyldighet att granska huruvida bolaget överträtt bestämmelsen 20 kap. 6 §, men att motsvarande skyldighet inte föreligger när ett bolag överträder bestämmelsen i 20 kap. 7 §. Tingsrätten noterar vidare att en överträdelse av 20 kap. 7 § inte utgör någon likvidationsgrund enligt 20 kap. 8 §. Med tanke på att syftet med utredningens förslag är att skapa ett skydd mot att bolagets tillgångar lämnar detta kan det ifrågasättas om inte båda förfarandena borde utgöra likvidationsgrund.

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen tycker det är bra att utredningen, med undantag av ändringar i två paragrafer i första kapitlet aktiebolagslagen (1975:1385, ABL), har valt att samla bestämmelserna om den nya bolagsformen i ett nytt kapitel 20. Detta gör den nya regleringen lättöverskådlig. Socialstyrelsen stödjer också föresatsen att den nya aktiebolagsformen i så liten utsträckning som möjligt skall avvika från vad som annars gäller för aktiebolag, vilket torde medföra att dess användningsområde inte begränsas till en alltför snäv krets av verksamheter.

Skatteverket

Av lagförslaget framgår inte om det är det av aktieägarna tillskjutna aktiekapitalet vid räkenskapsårets in- eller utgång som ska ligga till grund för beräkningen av högsta tillåtna vinstutdelning. För att undvika tvister i nämnda fråga är det lämpligt att lagtexten preciseras.

Patent- och registreringsverket

PRV tillstyrker förslaget att den nya formen av aktiebolag skall rymmas inom den nuvarande aktiebolagslagens ram och att vinstutdelningsbegränsningarna skall framgå av bolagens bolagsordningar. PRV tillstyrker även förslaget att de bestämmelser som innehåller avvikande regler för den nya formen av aktiebolag regleras i ett särskilt kapitel i aktiebolagslagen (ABL).

Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet

Förbunden delar utredningens uppfattning att bestämmelserna för den nya formen av bolag bör utformas så att de i så liten utsträckning som möjligt avviker från vad som gäller för andra privata aktiebolag. De särregler som föreslås ger enligt förbundens uppfattning en godtagbar säkerhet för att bolagets tillgångar och eventuella överskott stannar kvar inom bolaget och att bolagsformen inte missbrukas.

FAR

Det är oklart vad som åsyftas med förslaget att revisorn ”utan iakttagande av sedvanliga tidsfrister” skall skicka en kopia av revisionsberättelsen till PRV.

På sid. 155 i betänkandet står det att revisorn inte skulle ingå i den krets som ”kan initiera tvångslikvidation i övriga fall”. FAR vill med anledning härav erinra om att enligt bestämmelsen i 13 kap. 16 § aktiebolagslagen får ett bolags revisor ansöka hos rätten om att bolaget skall gå i likvidation.

I andra meningen i den inledande paragrafen i 20 kap. föreslås för båda alternativen en bestämmelse enligt vilken bestämmelserna i kapitlet gäller utöver vad som föreskrivs i övrigt i denna lag om inte annat skulle anges. Lagtexten ger således beskedet att bestämmelserna i 20 kap. gäller utöver de bestämmelser som gäller för privata aktiebolag om inte annat skulle anges. Med texten ”om inte annat anges” måste utredningen därvid syfta på de bestämmelser i 20 kap. som är avsedda att gälla i stället för en bestämmelse som gäller för privata aktiebolag.

I specialmotiveringen till bestämmelsen 20 kap. 1 § andra meningen anför utredningen emellertid följande:

”Bestämmelserna i detta kapitel gäller endast sådana aktiebolag som skall registreras som den nya formen av aktiebolag. I kapitlet finns de särskilda bestämmelser som skall gälla för dessa aktiebolag. Bestämmelserna gäller utöver vad som föreskrivs i lagen i övrigt om privata aktiebolag.” Specialmotiveringen ger således ett annat besked än lagtexten. FAR utgår

dock i det följande från att det är lagtexten som gäller, dvs. att vissa bestämmelser i 20 kap. är avsedda att gälla i stället för en bestämmelse som annars skulle ha gällt.

Det är enligt FARs mening angeläget att lagtexten i 20 kap. tydligt anger när en bestämmelse gäller i stället för en annan bestämmelse som annars skulle ha gällt. Det är vidare enligt FAR angeläget att lagtexten i 20 kap. undviker att upprepa det budskap som framgår redan av bestämmelsen i 1 § andra meningen. En bestämmelse motsvarande den i t.ex. 4 § andra meningen bör alltså inte förekomma.

FAR kan exemplifiera det nu anförda med följande förslag till lydelse av

4 §: ”Vid nedsättning av aktiekapitalet gäller inte bestämmelsen i 6 kap. 1 § första stycket 2.”

Företagarnas Riksorganisation

De föreslagna reglerna gör associationsrätten ytterligare komplicerad. De föreslagna reglerna gör att det blir ännu krångligare än i dag att driva företag inom vissa sektorer. Bland annat riskerar företagare som byter eller vidgar sin verksamhet att tvingas byta företagsform. Detta går helt emot de krafter som verkar för att det ska bli enklare och lättare att starta och driva eget företag.

Juridiska fakultetsnämnden vid Lunds universitet

ABL är ett regelsystem med nära anknytning till affärlivet. Det är därför viktigt att reglerna är så lättillgängliga som möjligt. Aktiebolagskommittén mångåriga arbete på en ny ABL präglas av att reglerna skall vara informativa och språkligt enkla så långt det är möjligt. Ändå har ABL:s komplikationsgrad ökat successivt. I stället för reglering av enmansbolaget i särskild lagstiftning kom den EG-rättsliga anpassningen att innebära att två typer av aktiebolag reglerades i ABL, det privata och det publika. I och för sig fanns goda skäl för en sådan lösning, men följden blev att ABL komplicerades.

Hur den i betänkandet föreslagna bolagsformen skall infogas i ABL:s systematik är inte klart. Visserligen sägs den vara ett privat aktiebolag, men samtidigt förespråkas regler som är karakteristiska för det publika bolaget (utbud av aktier till en vidare krets). Fråga uppkommer om den nya bolagsformen skall ses som en särskild kategori av bolag vid sidan av de två som idag regleras i ABL. I betänkandet tycks man å ena tillbakavisa införandet av en tredje kategori av bolag (s 108) men å andra sidan föreslås regler som närmast tyder på den nya bolagsformen är ett aktiebolag av särskilt slag (jfr rubriken till 11-12 §§ och bolagsformens firma).

Hur den föreslagna bolagsformen än kategoriseras framstår den som en främmande fågel i ABL där den gemensamma nämnaren är affärsverksamhet med syfte att främja ägarintresset. Dagens ABL erbjuder ägarna vissa möjligheter att i bolagsordningen bestämma att ett bolag skall ha annat syfte än att bereda ägarna vinst, varom mera nedan. Om förslaget realiserats kommer således ABL att omfatta få två typer av aktiebolag med begränsad rätt att dela ut vinst till aktieägarna! Förslaget går därför tvärs mot strävan efter förenkling och renodling. Då man kan räkna med att endast ett mycket litet antal företag - av dagens totalt omkring 300.000 aktiebolag - kommer att drivas utan vinstsyfte anser fakultetsstyrelsen

inte att ABL skall tyngas med den reglering som föreslås. En lösning genom särskild lagstiftning bör med andra ord övervägas.

Är det möjligt att inom ABL genomföra en smidigare reglering av bolag med begränsad rätt till vinstutdelning? En reglering av ett aktiebolags syfte kan sannolikt ske avsevärt smidigare inom rådande aktiebolagsrättsliga regelstruktur. Som framgått är det möjligt att i bolagsordningen ange att ett aktiebolag skall ha annat syfte än att ge vinst till ägarna, 12:1 ABL. En sådan klausul kan ändras genom stämmobeslut varför vi kan tala om ett ändringsbart non-profitsyfte. Utredningsdirektiven tar sikte på bolagssyften som inte går att ändra ens genom ett stämmobeslut med den majoritet ABL kräver. Det kan vara lämpligt att i anslutning till bestämmelsen i 12:1 reglera dessa två delvis skilda syften, dvs de ändringsbara och de oåterkalleliga. Man kan för det första tänka sig korta bestämmelser som är gemensamma för bolag med begränsat rätt att dela ut vinst till ägarna (bolagsordningens innehåll, PRV:s legalitetskontroll och revision). För det andra måste ett antal korta särregler ges för aktiebolag med oåterkalleligt syfte avseende rätten till utdelning (nedsättning av aktiekapitalet, likvidation och fusion). Förmodligen kan en reglering av detta slag genomföras med hjälp av endast en eller två paragrafer.

Fakultetsstyrelsens förslag har den fördelen att ABL:s struktur hålls samman. Styrelsens förslag innebär att båda typerna av non-profitaktiebolag kan drivas antingen som privata eller publika. Att ett publikt aktiebolag skulle vinna notering vid börs måste anses uteslutet. Styrelsens förslag mynnar således ut i att betänkandets regler om bolagskategori och firma blir överflödiga. Även några andra av de regler som föreslås kan slopas - såsom 1, 6 och 7§§ - regler som följer av det vinstsyfte som valts i bolagsordningen.

Fakultetsstyrelsens förslag innebär ett bibehållande av den ”imageskapande effekt” som ett aktiebolag med begränsad rätt till vinstutdelning kan ha. Med hänvisning till bl a risken för kringgåenden och missbruk är det lämpligt att non-profitbolagens syfte tonas ned på det vis styrelsen förslår. Därför bör non-profitföretagen inte bilda en särskild bolagskategori med särskild firma. Därigenom vinnas även den fördelen att aktiebolag med ändringsbara och icke ändringsbara syften behandlas lika i flera avseenden. Den som vid upphandling vill ta reda på vilket syfte ett anbudsgivande aktiebolag har måste begära ett registreringsutdrag från PRV.

Svenskt Näringsliv

Det är en uppenbar risk för att det uppstår ett stort antal nu svåridentifierade problem av juridisk teknisk natur på grund av att aktiebolaget är en företagsform som är konstruerad för att tillvarata ekonomiska intressen och att ge vinst till sina ägare. Exempelvis får den verkställande ledningen ett betydligt större inflytande på bekostnad av bolagets ägare, något som inte stämmer med utvecklingen mot ökad ägarstyrning i aktiebolag.

Sveriges advokatsamfund

20 kap. 4 §

Enligt aktiebolagslagen får nedsättning av aktiekapitalet ske för förlusttäckning, återbetalning till aktieägarna eller avsättning till en fond som disponeras av bolagsstämman. Enligt förslaget skall nedsättning av aktiekapitalet för återbetalning till aktieägarna inte få ske i icke-vinstutdelande aktiebolag. I övrigt skall bestämmelserna i 6 kap. ABL tillämpas. Detta

förslaget innebär bl.a. att bolagsstämman kommer att kunna besluta om nedsättning av aktiekapitalet för avsättning till en fond som disponeras av bolagsstämman (betänkandet s. 118). En senare bolagsstämma kan sedan besluta att disponera fonden genom att utbetala medlen till aktieägarna. Denna effekt synes inte ha varit eftersträvad.

Advokatsamfundet noterar också att förslaget inte innehåller några begränsningar i möjligheten att överföra medel till aktieägarna genom nedsättning av reserv- eller överkursfond.

20 kap. 6 § (båda förslagen)

Ett brott mot vinstutdelningsbestämmelsen skall kunna leda till bolagets likvidation (20 kap. 8 §). Det är oklart hur denna sanktion förhåller sig till bestämmelsen i 12 kap. 5 § aktiebolagslagen.

20 kap. 6 § (förslaget avseende aktiebolag med begränsad vinstutdelning)

I ”det aktiekapital som aktieägarna tillskjutit” enligt första punkten ingår uppenbarligen inte de delar av aktiekapitalet som tillkommit genom fondemission. Det går emellertid inte heller att under den föreslagna lagtexten få in medel som aktieägarna på annat sätt tillskjutit till bolaget, t.ex. i form av aktieägartillskott eller överkurs vid nyteckning av aktier. Det framstår för Advokatsamfundet som systemfrämmande att sådana tillskottsposter inte skulle få inräknas och det är inte heller klart att det varit utredningens avsikt.

I andra punkten medges utdelning av tidigare års ”utdelningsbara vinster”. Av betänkandet (s. 113) framgår att här inte avses utdelningsbara medel enligt den vanliga beräkningen enligt 12 kap. 2 §, utan endast utdelningsbara vinster för aktiebolag med begränsad vinstutdelning. Denna begränsning borde framgå av lagtexten.

20 kap. 7 §

Förslaget talar i denna paragraf om en situation då en transaktion inte ”är affärsmässigt motiverad”. Denna lokution påminner i hög grad om regeln i 12 kap. 7 § andra stycket tredje punkten (”affärsmässiga skäl”). Detta stadgande föranleder stora praktiska tillämpningssvårigheter. Det framstår för Advokatsamfundet som i hög grad olämpligt att utöka användningen av detta rekvisit, vars innebörd är synnerligen oklar.

20 kap. 8 och 9 §§

Av systematiska skäl bör 8 och 9 §§ byta plats, eftersom 9 § avser att reglera alla typer av likvidation, och 8 § endast avser ett specialfall av likvidation. Med nuvarande ordning kan man få intryck av att 9 § endast gäller vid likvidation enligt 8 §.

20 kap. 8 §

Ett beslut om likvidation i enlighet med denna paragraf i förslaget skall gälla omedelbart. Advokatsamfundet opponerar sig starkt mot denna bestämmelse. En likvidation innebär utseende av en likvidator, som skall påbörja avvecklingen av bolaget. Om ett likvidationsbeslut skulle upphävas av högre instans, skulle en redan påbörjad likvidation kunna föranleda såväl betydande kostnader (för återköp av redan försäld egendom etc.) som praktiska och mänskliga problem för nyttjarna av bolagets tjänster. Dessutom kan naturligtvis ett påbörjat likvidationsförfarande leda till snedvridningar i konkurrensen. Advokatsamfundet vill därför i första hand förorda att likvidation av icke-vinstutdelande aktiebolag i detta hänseende skall följa samma regler som övriga aktiebolag. Om det bedöms som nödvändigt att

för uppenbara fall ha en möjlighet till snabb hantering, borde lagtexten stadga att rätten får förordna att beslutet om likvidation gäller omedelbart.

20 kap. 9 §

I andra meningen av förevarande paragraf talas om ”visst annat” bolag, medan tredje meningen talar om ”det eller de” bolag. Enligt Advokatsamfundets uppfattning borde pluralformen finnas som en möjlighet i båda meningarna.

20 kap. 10 §

Den föreslagna skrivningen synes endast behandla fusion genom absorption. Enligt Advokatsamfundets mening bör för fullständighets skull även fusion genom kombination regleras.

20 kap. 11 §

Enligt Advokatsamfundets uppfattning borde övervägas om det inte finns behov av en möjlighet att få dispens från förbudet i förevarande paragraf.

20 kap. 12 §

I paragrafen talas om vissa verkningar av och förutsättningar för registrering av beslut om byte av bolagskategori. Det anges dock ingenstans i förslaget att ett sådant beslut kräver registrering (jfr bl.a. 4 kap. 12 § första stycket första meningen och 9 kap. 35 § första stycket).

Waldorfskolofederationen

Utredarna har enligt vår uppfattning i de mer lagtekniska delarna åstadkommit ett väl genomtänkt och praktiskt användbart förslag. Enligt vad vi kan finna har erforderliga modifieringar till gällande aktiebolagslag identifierats och tillägg gjorts där så varit nödvändigt.

10 Övrigt

Malmö tingsrätt

Tingsrätten anser att termen icke-vinstutdelande aktiebolag rent språkligt framstår som mindre lyckad. Vidare kan den – liksom termen aktiebolag med begränsad vinstutdelning – leda till viss begreppsförvirring och skapa osäkerhet vid tillämpningen av de enskilda bestämmelserna i förslaget, eftersom även andra aktiebolag kan välja att i bolagsordningen införa förbud mot vinstutdelning eller att begränsa sådan utdelning utan att särskilt registreras som sådana bolag.

Finansinspektionen

I betänkandet har inte tagits upp det förhållandet att det redan finns en grupp med icke-vinstutdelande bolag, nämligen vissa livförsäkringsbolag. Finansinspektionen har i sitt arbete med granskningen av de icke vinstutdelande livförsäkringsbolagen uppmärksammat vissa problem som kan uppstå i dessa bolag. I Finansinspektionen rapport 2003:2 belyses problemet med olika intressekonflikter i livförsäkringsbolag och i rapport 2004:2 behandlas vinstutdelningsproblematiken i bolagen.

Sammanfattningsvis har Finansinspektionen kunnat konstatera att det finns en potentiell risk för intressekonflikter inom koncerner där ett eller flera bolag är icke-vinstutdelande. En kontroll av att vinstutdelningsförbud inte kringgås är förenad med svårigheter. Bedömningen av om koncerninterna avtal är marknadsmässigt prissatta eller inte är här förknippade med särskilda svårigheter. Rapporterna bifogas detta yttrande.

I övrigt har Finansinspektionen inget att erinra mot förslaget.

Skatteverket

I betänkandet behandlas inte vad som kan hända om den nya bolagsformen ger ut konvertibla skuldebrev eller optionsrätter.

Det förekommer att man i ett vanligt aktiebolag för över värden från ett slag av värdepapper till ett annat slag, t.ex. från aktier till konvertibla skuldebrev. Det sker vanligen genom att man bestämmer en låg konverteringskurs – låg i förhållande till marknadsvärdet på den underliggande aktien. När det gäller aktier i den nya bolagsformen torde det knappast gå att åstadkomma en värdeöverföring genom att sätta en låg konverteringskurs. Däremot torde man kunna åstadkomma detta genom att bestämma fördelaktiga räntevillkor för skuldebrevsdelen. Räntan kan sättas avsevärt högre än statslåneräntan plus en procentenhet. Härigenom torde en möjlighet öppnas att kringgå reglerna om utdelningsbegränsning.

Å andra sidan kan det tänkas att sådana emissioner kan komma att vara de enda som återstår för ett bolag av det nya slaget om det på grund av låg solvens skulle behöva få in nytt kapital.

Enligt Skatteverkets uppfattning är det önskvärt att denna fråga analyseras vidare vid ett fortsatt lagstiftningsarbete.

Betänkandet innehåller inte några förslag till ändring av skattereglerna.

Om lagförslaget läggs till grund för lagstiftning behöver det analyseras om nuvarande skat-
tereglererna bör ändras eller kompletteras i vissa avseenden.

När det gäller frågan om koncernbidrag kan utväxlas mellan två företag sker den skatte-
mässiga prövningen endast mot bestämmelserna i 35 kap. inkomstskattelagen, medan den
civilrättsliga prövningen sker mot aktiebolagslagens regler om vinstutdelning. En fråga som
här kan aktualiseras är om avdragsrätten för koncernbidrag för den nya bolagsformen skat-
temässigt bör begränsas genom en särskild reglering i inkomstskattelagen. Andra frågor
som bör övervägas är om möjligheten att med stöd av 23 kap. inkomstskattelagen göra un-
derprisöverlåtelser utan uttagsbeskattning bör ändras vad gäller den nya bolagsformen samt
om s.k. skalbolagsbeskattning bör aktualiseras när ett bolag av den nya formen avyttras.

Patent- och registreringsverket

PRV delar uppfattningen att det av bolagsordningen för ett aktiebolag av den nya formen
skall framgå att bolaget är ett icke-vinstutdelande aktiebolag, alternativt ett aktiebolag med
begränsad vinstutdelning, vad som skall ske med bolagets överskott vid likvidation samt be-
teckningen för bolagsformen.

Det bör även framgå av bolagsordningen för aktiebolag med begränsad vinstutdelning, hur
stor del av överskottet som får delas ut till aktieägarna.

Innan PRV kan registrera bolagsordningen för aktiebolag av den nya formen, måste verket
kontrollera att bolagsordningen uppfyller ovan nämnda krav.

Då det är naturligt att bestämmelserna om vinstutdelningsbegränsningarna i den nya for-
men av aktiebolag inte med lätthet kan kringgå, anser PRV att det är viktigt att ett aktiebo-
lag av den nya formen inte får ombildas till ett vanligt privat eller publikt aktiebolag.

Firman för aktiebolag av den nya formen skall åtföljas av beteckningen (ivu) för icke-
vinstutdelande aktiebolag alternativt (bvü) för aktiebolag med begränsad vinstutdelning.
Dessa beteckningar skall förbehållas den nya formen av aktiebolag. PRV ställer sig bakom
förslaget även i denna del.

Konkurrensverket

Utredningen borde enligt verkets mening ytterligare ha analyserat för- och nackdelar med
nuvarande möjligheter för ett aktiebolag att i bolagsordningen införa särskilda bestämmel-
ser om att bolaget inte skall drivas i vinstsyfte.

Avslutningsvis vill Konkurrensverket peka på att de senaste årens offentliga utredningar
inom hälso- och sjukvårdsområdet till stor del handlat om formerna för att bedriva sjuk-
vård medan vårdens innehåll, effektivitet inkl. tillgänglighet i ett vårdtagar- eller konsu-
mentperspektiv ägnats mindre intresse. Konkurrensverket anser att utvecklingen kan moti-
vera att framtida utredningsresurser till större delen läggs på de dessa områden. Enligt
Konkurrensverkets uppfattning är det av stor vikt att det finns många alternativa utförare
inom hälso- och sjukvården. I betänkandet Vårda vården (SOU 2003:23) föreslås att det
tillsätts en offentlig utredning som redovisar vad som kan krävas för att utveckla mångfal-
den inom hälso- och sjukvården. Konkurrensverket anser att det är angeläget att en sådan
utredning kommer till stånd.

Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet

Det har inte legat i utredningens uppdrag att föreslå ändringar i lagen om offentlig upphandling eller i skattelagstiftningen. Utredningen påpekar dock att det kan finnas anledning att se över hur bl. a. lagen om offentlig upphandling (LOU) överensstämmer med förutsättningarna för bedrivande av verksamhet i den nya formen av aktiebolag. Enligt förbundens mening är en översyn av lagen om offentlig upphandling en förutsättning för att införande av den nya formen av aktiebolag skall få någon praktisk betydelse för huvudmännen inom områdena vård, skola och omsorg. Det bör kunna vara möjligt för dessa att välja att begränsa kretsen av anbudsgivare till bolag av den nya formen och andra ideella organisationer.

Enligt förbundens mening är en översyn även påkallad av andra skäl. Förbunden anförde i sitt yttrande över Vårda vården (SOU 2003:23) att tillämpning av lagen om offentlig upphandling, med dess krav på återkommande upphandlingar, kan innebära att den önskade kontinuiteten äventyras. Detta gäller i första hand inom äldreomsorg och familje-/ husläkarverksamheter men även övrig hälso- och sjukvård.

På denna punkt är den svenska lagstiftningen mer långtgående än vad EG:s upphandlingsdirektiv kräver. Att jämställa upphandling av samtliga så kallade B-tjänster, där det ingår såväl sådana tjänster som bevakningstjänster och sjötransporter som tjänster på det sociala området och hälso- och sjukvårdsområdet, har visat sig mindre ändamålsenligt. Friare möjligheter till direktavtal mellan huvudmän för hälso- och sjukvård respektive äldreomsorg och andra vårdgivare skulle kunna bidra till bättre kontinuitet i vården.

Svenskt Näringsliv

Icke-vinstdrivande företag finns idag främst inom områden där investeringsbehovet är litet och där ägarna är samma personer som driver verksamheten eller är dess brukare. Framförallt bildas kooperativ inom barnomsorgen. På områden där investeringsbehovet är större medför svårigheterna med kapitalanskaffning till icke-vinstdrivande företag att sådana inte förekommer i samma utsträckning. För att få fram riskvilligt kapital krävs att investerare har möjlighet att få en rimlig ersättning för den risk som investeringen innebär, vilket inte är möjligt i icke-vinstdrivande verksamheter.

Icke-vinstdrivande företag finns dock inom vissa andra områden, t ex sjukvård. I sådana fall finns ofta en stiftelse som styr verksamhetsinriktningen genom ändamålsparagrafer m m. Det betyder bl.a. att verksamheten får svårt att svara mot nya behov eller ny efterfrågan som det inte finns utrymme för enligt stiftelsens stadgar.

I sammanhanget kan erinras om att det i och för sig inte finns några hinder enligt gällande aktiebolagslag att driva aktiebolag med vinstutdelningsbegränsningar genom att i bolagsordningen inta bestämmelser därom. Aktiebolag med sådana bestämmelser existerar dock inte i nämnvärd omfattning.

Den stora nackdelen med icke vinstdrivande företag är svårigheterna med kapitalförsörjning. Finansiering genom banklån fyller inte motsvarande funktion som riskkapital eftersom en bank primärt inte skall ta risker. Detta innebär att utvecklande av innovativa och oprövade idéer hämmas.

På grund av problemen med kapitalanskaffning finns således risker för en alltför liten nyetablering och för underinvesteringar i verksamheterna, i vart fall under den första tiden.

Paradoxalt nog kan icke-vinstdrivande företag också leda till överinvesteringar. En sådan situation kan uppstå när de första svåra åren för t ex en kooperativ skola klarats av. Då ingen vinstutdelning får ske ”måste” tillförda medel användas i verksamheten och det blir också ointressant att bygga upp kapital i företaget. Inom de ömsesidiga försäkringsbolagen kan iakttas problem av just detta slag.

Sveriges läkarförbund

Den svenska hälso- och sjukvårdsproduktionen domineras idag av offentlig verksamhet. Inslagen av privat driven vård med offentlig finansiering existerar främst inom den öppna hälso- och sjukvården. Dessa verksamheter bedrivs till övervägande delen i den nuvarande aktiebolagsformen. Sjukvården är inte betjänt av endast ett sätt att bedriva densamma utan driftsätten bör bygga på mångfald. Mångfalden är ett viktigt inslag för vårdens ändamålsenliga utveckling, där nya former prövas såväl behandlingsmässigt som i avseende på omhändertagande. Konkurrensen är till fromma för såväl patientomhändertagandet som kostnadsutvecklingen. Det är därför av vikt att mångfalden inte bara upprätthålles utan även vidareutvecklas. För detta behövs riskvilligt kapital. Redan idag är situationen sådan att för den mindre sjukvårdsentreprenören råder brist på riskvilligt kapital på grund av den kort-siktighet som gäller med tanke på de oftast förekommande korta avtalstiderna i vården. De nu föreslagna associationsformerna kommer att ytterligare försvåra denna situation.

De årliga mätningar som görs av kundnöjdheten inom en rad samhällssektorer visar att den privatdrivna vården oftast erhåller höga betyg av patienterna. Inom den privata vården gäller korta beslutsvägar och mindre del av administrativt arbete som tar tid från det rena patientarbetet. Möjligheten för såväl de anställda som patienterna att påverka vårdens utformning och arbetssätt är betydligt större i den privata vårdsektorn, vilket resulterat i låga sjuk-skrivnings- och utbrändhetstal.

Genom olika studier har visats att den privata vården ofta är mer kostnadseffektiv än den offentliga. Detta trots att merparten av privatdriven vård sker i den nuvarande aktiebolagsformen med krav på vinst. Vinsten skall inte ses som oetisk utan är den drivkraft som ägarerna och de anställda lever med för att utveckla effektiviteten i de erbjudna tjänsterna och därmed skapa en större nöjdhet hos nyttjaren. Utan dessa incitament fråntar man entreprenören grunden för entreprenörskapet och kreativiteten i verksamheten. Man skapar istället i den privata vården samma system som just den offentliga sektorn lever under, nämligen hinder för naturlig drivkraft och stimulans till utveckling i vården.

Mot denna bakgrund finns det skäl att inte ytterligare försvåra tillkomsten av alternativ till den offentligt bedrivna vården. Hindren är redan idag tillräckligt stora för att man skall kunna tala om en reell mångfald inom hälso- och sjukvården. Remisskrav, stopplagstiftningar, korta avtalstider och andra administrativa hinder föreslås nu byggas på genom införande av de aktuella aktiebolagsformerna. Istället för att stimulera ett rationellt utnyttjande av samhällets medel genom att tillåta en sund konkurrens riskerar man istället genom förslaget att det utvecklas en alternativ sjukvårdsektor, där finansieringen sker genom försäkringar eller direkt av patienterna. En sådan utveckling medför att den som har råd kan köpa sig förbi köer och andra hinder i vården.

Vårdförbundet

Förbundet måste också invända mot den negativa syn på privat bedriven verksamhet som genomsyrar kommittédirektiven. Där anges mer eller mindre uttalat att vinstsyfte och konkurrens skulle utgöra ett hot mot de kvalitetskrav som bör ställas på vård, skola och omsorg. Förbundet delar inte denna uppfattning. Vinstsyfte och konkurrens kan tvärtom bidra till att kvalitén höjs, verksamheten bedrivs effektivare och att skattemedel därigenom används på ett bättre sätt.

Vårdförbundet anser att det finns flera angelägna områden som måste utredas för att få en ökad mångfald av vårdgivare. Dessa områden är bl.a.:

1. *Vårdgivarval*

Patienterna bör få ökade möjligheter att själva välja vård genom vårdgivarval. Detta gäller särskilt vårdformer som skall finnas nära patienterna som omsorg, rehabilitering, primärvård och specialistvård. Vårdgivarval skulle kunna gynna de mindre vårdgivarna och därmed öka mångfalden. Förbundet vill än en gång påpeka behovet av att rättsläget beträffande förutsättningarna för vårdgivarval utreds och klargörs. Detta är särskilt angeläget mot bakgrund av tendenserna mot en ökad koncentration av de privata vårdgivarna.

2. *Samverkansavtal*

Det är angeläget att bestämmelserna om enskild etablering som vårdgivare är jämlika och enhetliga för de olika yrkesgrupperna inom vården. Idag kan endast läkare och sjukgymnaster teckna samverkansavtal med sjukvårdshuvudmannen. Dessa avtal kan tecknas utan föregående upphandling. Sjuksköterskor, barnmorskor, biomedicinska analytiker och psykologer är exempel på yrkeskategorier, som bör kunna sluta avtal med landstingen om enskild etablering genom samverkansavtal.

3. *Upphandlingsförfarandet*

Det finns flera frågor när det gäller upphandling av hälso- och sjukvårdstjänster som måste lösas. Vårdtjänster skall enligt nuvarande regelverk upphandlas i öppen konkurrens med affärsmässighet som huvudregel. Detta kan medföra att priset får en avgörande betydelse och att faktorer som kvalitet, kompetens, kontinuitet, flexibilitet, patient- och lokalkännedom inte vägs in på samma sätt. Kraven på affärsmässighet gynnar de stora vårdbolagen på bekostnad av de mindre entreprenörerna.

Korta avtalstider och korta uppsägningstider vid upphandling utgör ett problem för alla vårdgivare oavsett associationsform. Planeringsmöjligheterna måste bli bättre. Att starta upp ett företag för att driva verksamhet under ex. två år med något års förlängning är i sig ett risktagande. Om det är ett aktiebolag med vinstutdelningsbegränsning kan det vara ett ännu större risktagande eftersom ett sådant företag kan ha svårare att ändra verksamhetsinriktning.

Förbundet ser också med oro på koncentrationstendenserna bland de privata vårdgivarna. Beställarna har ett stort ansvar för att marknaden inte ska domineras av ett fåtal stora aktörer. De skulle i större utsträckning kunna dela upp upphandlingarna i mindre enheter som är bättre anpassade till mindre vårdföretags möjligheter. Det skulle också kunna ha positiva effekter på styrning och uppföljning av kostnader, kvalitet och utveckling.

Det borde också bli möjligt att främja personaldrift genom s.k. avknoppning. En personalgrupp bör kunna ta över driften av en verksamhet i ett första skede utan föregående upp-

handling. Om avknoppning underlättas genom möjlighet till direktupphandling kan det skapa gynnsammare förutsättningar för bildandet av små, privata företag.

4. F-skatt

Vidare bör det i lagstiftningen införas regler som underlättar för enskilda yrkesutövare inom t.ex. hälso- och sjukvården att få F-skattesedel.

Waldorfskolofederationen

Verksamheternas ålder spänner från något år till över femtio års verksamhet. Karaktäristiskt har varit att man startat med ett blygsamt kapital, drivit verksamheten under pressade ekonomiska förhållanden och tillämpat självförvaltningsprinciper, där de i verksamheten aktiva medarbetarna i regel svarat för styrelse och ledningsfunktioner. Några enskilda ägarintressen har ej funnits och där ekonomin gått ihop har målet varit att konsolidera verksamheten. Ett gemensamt problem för de flesta är dock finansiering av byggnader och andra större investeringar.

Traditionellt har grundarna av verksamheterna valt stiftelseformen med motivet att denna ger ett långvarigt säkerställande av ändamålet (ändamålsparagrafen får i regel ej ändras) även sedan pionjäreterna lämnat verksamheten. En stiftelse har inga ägare, endast förvaltare av resurser som är knutna till ändamålet. Genom stiftelsestadgarna har man kunnat reglera hur och av vem förvaltningen ska utföras och i vilken form medarbetarinflytande kan ske. Stiftelserna har varit verksamhetsstiftelser, det som i dag benämns näringsdrivande stiftelser.

Ett alternativ har varit den ideella föreningsformen, i några fall den ekonomiska föreningen. Dessa former har ibland känts mer aktuella när man önskat samla sig kring vad som skulle kunna kallas medarbetarkooperativa idéer. Efter införandet av stiftelselagen 1994 har denna form för många känts friare och ej kringgärdad av så många tvingande regler och har i flera fall använts av nyetablerade verksamheter. Den har även varit lämplig där man eftersträvat en större grad av föräldramedverkan. En fördel är att intressenterna lätt kan ansluta resp lämna en förening.

Nuvarande aktiebolagsform med ett underförstått vinstsyfte har ej visat sig attraktiv och förekommer i ett fåtal verksamheter, som då även har ett större inslag av personligt ägande.

I samband med att våra organisationer yttrat sig till utredarna såväl skriftligt som vid deltagande i en hearing har medlemsverksamheternas intresse för de nu föreslagna aktiebolagsformerna pejlats. Trots att dessa synes skraddarsys för våra huvudområden skola, vård och omsorg har den allmänna uppfattningen varit att de inte tillför något för redan existerande verksamheter som skulle motivera en övergång till de nya formerna. Nuvarande associationsformer fyller de uppgifter som anses viktigast, möjlighet till en hög grad av självförvaltning och medarbetarinflytande. Ägarintressen och vinstutdelning är sällan relevanta frågeställningar.

Förslagen om begränsat eller icke vinstutdelande aktiebolag har mer setts som ett politiskt utspel för att begränsa de kommersiella intressena inom skola, vård och omsorg. Det fortsatta intresset knyts till om politikerna med morötter eller piskor kommer att styra in verksamheter i dessa former. Kommer bolagsformen att vara en förutsättning för tillstånd eller bidrag för viss verksamhet? Hur kommer skattereglerna att utformas?

Skatterättsliga följder

Utredningen konstaterar att det ligger utanför dess uppdrag att analysera vilka skatterättsliga följder som uppkommer med den föreslagna associationsformen och vid övergång till denna. Vår uppfattning är att det är nödvändigt att penetrera dessa frågor före ett införande och att det måste tas ett samlat grepp på skattefrågorna för verksamheter som inte drivs i vinstsyfte.

När stiftelselagen infördes 1994 förutsattes att den inom ett år skulle följas av en reformerad skattelagstiftning. Så har ej blivit fallet. Betänkandet möttes av stark kritik från de stora kapitalförvaltande stiftelserna som genom ett omfattande lobbyarbete lyckades manövrera bort hela betänkandet. Följden har blivit att ideella föreningar och verksamhetsdrivande stiftelser fortsätter att leva med ytterst oklara skatteregler, som endast med svårighet kan tolkas även av skattejurister, revisorer och andra experter. T ex anses en stiftelses drift av en fristående skola vara skattebefriad men förskoleverksamhet skattepliktig. Ett otal andra exempel, olika tolkning av byggnadsstiftelsers beskattning vid upplåtande av lokaler, olikheter i beskattning mellan ideella föreningar och stiftelser mm skulle kunna tas fram. Eventuella nya skillnader i beskattning efter införandet av ytterligare en associationsform kommer att göra läget än värre.

Almega

För att Sverige skall klara välfärden inom områden som vård, skola och omsorg i framtiden kommer det att finnas behov av extern finansiering, tillskott av privat kapital. Almega ställer sig frågande till vem som kommer att vilja äga och satsa pengar i verksamheter där vinstutdelning helt eller delvis begränsas. I verksamheter som bedrivs i privat regi är ägandet en investering och risken som investeringen innebär måste alltid åskådliggöras i den möjliga avkastningen för att kapital skall söka sig dit. Medlemmar inom Almega där verksamheten är ideellt baserad signalerar redan idag svårigheter att få fram investeringskapital till sina verksamheter. Att i detta läge införa en ny aktiebolagsform som helt eller till viss del begränsar vinstutdelning riskerar att ytterligare strypa tillförseln av investeringskapital till några av välfärdens kärnområden.

Vi har noterat att man i trepartiöverenskommelsen nyligen efter den s.k. Stopplagsutredningen avser att tillämpa de här föreslagna bolagsformerna liksom det i debatten lyfts fram som en exklusiv möjlighet inom friskoleområdet. I en tid när kommuner och landsting brottas med svåra ekonomiska problem förefaller det oss som obetänksamt att riskera den framtida välfärden genom att i praktiken införa ett investeringsstopp på den gemensamma välfärdens kärnområden.

I alla driftsformer eftersträvas ett överskott i verksamheten. Det gäller även kommuner, landsting och stat. Möjligheten till överskott eller vinst hör till det grundläggande i det samhällssystem vi i Sverige har valt. Tillväxt på företagsnivå är lika eftersträvansvärd som för Sverige som nation.

Att införa nya bolagsformer där möjligheten till vinstutdelning kopplas samman med image och som en garanti för att verksamheten inte baseras endast på en ekonomisk drivkraft skickar ut en signal om misstroende mot aktiebolag som drivs i den traditionella formen och dess ägare.

Hyresgästföreningen

Förslaget till ny aktiebolagsform tar främst sikte på verksamhet som bedrivs inom områdena inom vård, skola och omsorg. Enligt direktiven skall denna bolagsform dock kunna användas även inom andra verksamhetsområden.

Hyresgästföreningen menar dock att det snarast måste övervägas om och i så fall hur den nya aktiebolagsformen även skall tillämpas på de allmännyttiga bostadsföretagen. Hyresgästföreningen ser nämligen många beröringspunkter mellan utredningens förslag när det gäller den nya aktiebolagsformen och de allmännyttiga bostadsföretagen. Detta gäller såväl de föreslagna reglerna som tankarna bakom lagstiftningen. När det gäller regelverket har enligt gällande regler de allmännyttiga bostadsföretagen redan idag begränsningar i rätten att dela ut vinst, på motsvarande sätt som utredningen föreslår för aktiebolag med begränsad vinstutdelning. De allmännyttiga företagen skall således inte drivas i vinstsyfte utan till långsiktig självkostnad. Tanken är att dessa företag skall tillhandahålla bostäder till rimliga kostnader till kommunens medlemmar. Därför menar föreningen att de allmännyttiga bostadsföretagen även kan sägas bedriva en liknande välfärdsverksamhet som den verksamhet som utredningsförslaget främst tar sikte på, dvs vård, skola och omsorg. Tankarna bakom det föreslagna regelverket menar föreningen således mycket väl kan appliceras på de allmännyttiga bostadsföretagens verksamhet.

Idag regleras de allmännyttiga företagens verksamhet i lagen (2002:102) om allmännyttiga bostadsföretag. Hyresgästföreningen upplever dock denna lagstiftning som konturlös och lätt att kringgå. På grund av de oklarheter som råder kring lagen om allmännyttiga bostadsföretag och hur den tillämpas eller utnyttjas har också Regeringen uppdragit till Boverket att utvärdera denna lag.

Föreningen menar således att det skulle bidra till att skapa ett tydligare och stramare regelverk för de allmännyttiga bostadsföretagen om de allmännyttiga företagen knyts till det aktiebolagsrättsliga regelverket. Därmed skulle också möjligheterna för ägarna att utnyttja bostadsföretagen som finansieringskälla för annan kommunal verksamhet troligen minska.

Om förslagen i betänkandet antas, menar därför Hyresgästföreningen att det framstår som naturligt att också överväga hur de nuvarande reglerna som allmännyttiga bostadsföretag skall anpassas eller inordnas i det nya regelverket aktiebolagslagen om bolag med begränsad rätt till vinstutdelning. Eftersom det dock finns bestämmelser i betänkandet som möjligen inte lätt kan appliceras på kommunal verksamhet, såsom bestämmelserna om tvångslikvidation, bör enligt föreningens uppfattning särskilt utredas hur reglerna i lagen om allmännyttiga bostadsföretag och bestämmelserna i aktiebolagslagen skall samordnas.

Förteckning över remissinstanser

Efter remiss har yttrande över slutbetänkandet inkommit från Hovrätten för Nedre Norrland, Malmö tingsrätt, Kammarrätten i Göteborg, Länsrätten i Stockholm, Riksåklagaren, Kommerskollegium, Socialstyrelsen, Finansinspektionen, Riksskatteverket, Bokföringsnämnden, Länsstyrelsen i Uppsala län, Skolverket, Högskoleverket, Statens kulturråd, Samarbetsnämnden för statsbidrag till trossamfund, Boverket, Patent- och registreringsverket, Konkurrensverket, NUTEK, Kommunförbundet, Landstingsförbundet, Sveriges Riksidrottsförbund, Arbetslivsinstitutet, FAR, Friskolornas Riksförbund, Föreningen för kooperativ utveckling i Sverige, Företagarnas Riksorganisation, Företagarförbundet, Försäkringsförbundet, Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet, Juridiska fakultetsnämnden vid Lunds universitet, Kooperativa Institutet, LO, Nämnden för offentlig upphandling, Närradions Riksorganisation, Riksförbundet Öppna Kanaler i Sverige, SABO, SACO, Sjukgymnastförbundet, Svenskt Näringsliv, Svensk Scenkonst (f.d. Teatrarnas riksförbund), Sveriges Läkarförbund, Stockholms Handelskammare, Sveriges Redovisningskonsulters Förbund SRF, Sveriges advokatsamfund, Sveriges Aktiesparares Riksförbund, TCO, Vårdförbundet, VPC Aktiebolag och Waldorskolefederationen.

Yttranden har dessutom inkommit från Almega, Bräcke Diakoni och Hyresgästföreningen.

Arbetsgivaralliansen, Ersta Diakonisällskap, Folkrorelserådet, Föreningen Vårdföretagarna, Handikappförbundens Samarbetsorgan, KFUK – KFUMs Riksförbund, Lärarförbundet, Lärarnas Riksförbund, Näringslivets Nämnd för Regelgranskning, Röda korset, SIS Sveriges Islamska Skolor, SKTF; Svenska Kommunalarbetareförbundet, Svenska Montessoriförbundet, Sveriges elevråd – SVEA, Svenska kyrkan, Sveriges kristna friskoleråd, Svenska museiföreningen, Sveriges Skolledarförbund, Svenska Revisorsamfundet SRS och Sveriges Inkassoförening har beretts tillfälle att yttra sig men har avstått från det.